

Innehåll

Förord	7
Ett...	9
Tu...	13
Från ensam eldsjäl till medieläraryörening	13
Mål att uppnå i grundskolan	13
All vår början...	16
Skolmedieverkstaden	27
AV-Media, UR och Svenska Filminstitutet	28
Utbildning av skolans lärare	30
De första piloterna	32
En mediepedagogisk plan	36
Medielärarna i Piteå	37
Tre...	39
Från högstadiet till alla årskurser	39
Förberedelser och strategi	39
Styrgrupp	39
Referensgrupp	40
Planering och förankring	43
Nätverket vidgas	43
Grundutbildningen	46
Tillit	46
Engagemang	47
Ansvar	47
Mål	48

Pedagogisk grundsyn	48
Medieundervisningens innehåll	53
Lågstadiegruppens idéer	54
Mellanstadiegruppen – mera tid tack!	54
Högstadiegruppen – Bild – Sv – Sh	55
Rektorsgruppen	56
Dags för lokala arbetsplaner	57
Sammanfattning av grundutbildningen	59
På det fjärde ska det ske...	63
Ut i verkligheten	63
Hej! Hur går det?	64
Elevsynpunkter	64
Tillgång till utrustning	66
Media på lågstadiet	68
Rollen som medieansvarig	70
Media som elevens val	71
Mediepedagogik och specialpedagogik	72
Datorer och media	73
Visst! Vi är verkligen på väg!	74
På det femte ska det gälla...	75
Mål och arbetsplaner	75
Dags att sammanställa	75
Fakta-fostran-färdigheter	77
Skolornas mål	81
Exempel på lokala arbetsplaner	84
Att arbeta ämnesövergripande	88
Elevens val	91
Behov av fortbildning och teknik	91

På det sjätte ska det smälla!	93
Medieundervisning i praktiken	93
Statistik över elevernas medievanor	94
Ljud- och radioövningar	97
Elevens val	104
För vem berättar eleverna?	105
Att tolka bilder	106
Tidningar och broschyrer	107
Film- och videoövningar	108
Att göra film	112
Friskt vågat är hälften vunnet	121
En mediepedagogisk plan!	121
En trevlig affisch...	122
En plan för hela kommunen	123
Fastställd i skolstyrelsen	127
Slutsummering av Skolverksprojektet	129
Referenslitteratur	131

Förord

Våldsskildringsrådets förra skrift, ”Mediekunniga lärare?” (nr 18) av Karin Stigbrand och Margareta Lilja-Svensson var en inventering av medieutbildningen vid landets lärarhögskolor. Rapporten avslutades med förslag till förbättringar.

Den här skriften är ytterligare ett led i rådets direktiv att ”utarbета förslag till hur mediekunskap skall kunna fogas in i skolans arbete på olika nivåer”, ett stimulerande exempel att hämta inspiration från. Läraren och mediepedagogen Kristina Hansson beskriver här det mödosamma – och stimulerande – arbetet med att ge medieundervisningen en given plats inom grundskolan i Piteå kommun. Med en enträgen entusiasm, ett växande intresse från andra lärare, Filminstitutets stöd till medieverkstäder och Skolverkets projektstöd visar hon tydligt att **DET ÄR MÖJLIGT!!**

Utvecklingsprojektet i Piteå kommun dokumenterades ursprungligen för Skolverket, som är representerat i Våldsskildringsrådet. Denna skrift är en omarbetning av dokumentationen, och innehåller också tips på ytterligare litteratur om medieundervisning redan från lågstadiet. Skriften vänder sig till lärare men också till rektorer, skolledningar, skolpolitiker m.fl. som alla utgör viktiga delar i detta framtidsbygge.

Barn som tidigt får lära sig mediernas språk genom egna arbeten och samtidigt lära sig analysera innehåll och mediemarknads struktur har goda förutsättningar att bli konsumenter som

ställer krav. Ur Våldsskildringsrådets synvinkel är därför medieundervisning en viktig motkraft och ett nödvändigt redskap för att barn och ungdomar skall kunna genomskåda medievåldet.

Christina Linderholm

Ann Katrin Agebäck

ETT...

*Ett..., tu..., tre...,
På det fjärde ska det ske...,
På det femte ska det gälla...,
På det sjätte ska det S M Ä L L A!*

Hur många av oss har inte använt denna ramsa för att underlätta det första doppet i ett härligt lockande vatten. Ett vatten som visserligen är några grader för kallt, men ändå, att låta bli går bara inte.

Förloppet i arbetet med att utveckla medieundervisningen har för mig mycket gemensamt med både ramsan och själva doppet. Det finns inte många alternativ annat än att till slut våga språnget. Då måste man släppa alla tvivel och våga tro på sig själv och andras vilja och förmåga. Tillsammans med andra formuleras en ramsa som upprepas gång på gång för att inge mod i det avgörande ögonblicket. Men det gäller också att kunna njuta av resultatet, för att sedan vara redo för nästa språng. Att utveckla medieundervisning är nämligen en ständigt pågående rörelse. Det gäller att se till att de steg som tas är steg i rätt riktning.

Jag låter det första steget bli en inledande frågeställning och presentation:

Är det möjligt att skapa förståelse för medieundervisningen i grundskolan när mediekunskap inte ens finns som ett eget ämne i timplanen?

Vår läroplan kräver att eleverna ska ha goda kunskaper om medierna och deras roll. Hur ska detta gå till, och vem i skolan skall känna särskilt ansvar för att eleverna har dessa viktiga kunskaper när de lämnar grundskolan?

I den här rapporten försöker jag ge svar på dessa frågor. De svar som ges är en modell på hur man kan omsätta tankar och idéer om mediekunskap i praktisk handling. För att göra detta bildade jag och några andra lärare en förening, Medielärarna i Piteå, MiP. Arbetet i MiP har visat att det är möjligt att åstadkomma utveckling och ett mer genomgripande förhållningssätt till hur medieundervisning kan bedrivas i grundskolan i vår kommun.

Föreningen består i dag av lärare, skolledare och andra yrkesgrupper inom skolan och mediebranschen med medieundervisning som gemensamt intresse. MiP har under åren initierat och drivit en rad projekt som syftat till att skapa förutsättningar för att utveckla medieundervisningen för årskurserna 1–9.

Målet har aldrig varit att skapa en modell, Piteåmodellen. Den kom så att säga på köpet. Det som för andra kan tyckas vara något ovanligt och förhoppningsvis inspirerande, var bara vardagsarbete. Grundpelarna i modellen utgörs av:

- Att kunna argumentera för medieundervisningens betydelse
- Nätverk av medieansvariga lärare, skolledare, skolpolitiker och mediebransch, MiP
- Skolmedieverkstäder

- Mediepedagogen – alla skolors resurs
- Pilotutbildningar i mediepedagogik för lärare
- Skolbioverksamhet
- En mediepedagogisk plan för årskurs 1–9

Själv har jag haft olika roller i detta arbete. Ni kommer att möta mig som lärare, projektledare, mediepedagog och ordförande i MiP. Detta gör att jag växlar berättarform. De gånger jag skriver vi är det i egenskap av MiP:s ordförande.

Som projektledare och mediepedagog var det med viss bävan jag gav mig ut i det okända. Det kändes stort och ansvarsfyllt att leda ett arbetet med att utveckla och skapa förutsättningar för medieundervisning i kommunens samtliga skolor.

Om man, som medlemmarna i MiP, fått för sig att det faktiskt finns behov av en mediepedagogisk plan för hela grundskolan, då famlar man verkligen omkring i helt ospårad terräng. Jag har valt att skriva så att detta syns. Verkligheten är ju sådan. Frustration inför frågor som ”Hur gör vi nu? Hur går vi vidare?” etc. har dykt upp ett antal gånger. Då har det varit fint att ha ett nära tankeutbyte i MiP. Men så här i efterhand, när vi väl doppat oss, var det inte så svårt. Det var bara att ta ett steg i sänder.

Förståelsen och engagemanget har kommit från många håll. Här riktas ett varmt tack till alla, som stöttat – ingen nämnd och ingen glömd.

Min förhoppning är att läsaren kan inspireras och dra nytta av mina erfarenheter.

Risken att även Piteåmodellen i en framtid blir betraktad som en i raden av tillfälliga försöksprojekt som blommat ut är värd

att tas. För övrigt kan väl det mesta, även livet självt beskrivas som ett sådant. Inget är beständigt. Allra minst läroplaner, pedagogiska idéer och demokratiska principer. Men som jag brukar säga till mina elever: Det man är rädd om och vill behålla länge, måste man sköta väl!

Vissa viktiga frågor är värda att kämpa för. Till en början på eldsjälars vis, för att sedan spridas till andra. Utvecklingen av medieundervisningen i grundskolan har varit, är, och kommer att förbli en sådan fråga för mig. Avslutningsvis finns det bara ett råd att ge till alla er som kämpar för att utveckla mediepedagogiken i våra skolor:

”Simma lugnt och bada aldrig ensam.”

TU...

Från ensam eldsjäl till medieläraryörening

Grunden för allt utvecklingsarbete torde vara viljan att hitta vägar till bättre lösningar än de tidigare. Om då uppdraget gäller att utveckla medieundervisningen i grundskolan, måste man börja med att skaffa sig en bild av hur skolan hittills har bedrivit medieundervisning. Detta för att kunna argumentera för en förändring. En annan grundförutsättning är att göra klart för sig vilka krav samhället ställer på skolan. Låt oss börja med det sistnämnda. Läroplanen ger oss skolmedarbetare ett mycket tydligt uppdrag. Det är inte frågan om vi vill, vi **skall** ta medieundervisning på allvar i skolan.

Mål att uppnå i grundskolan

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola...

- *har kunskaper om medier och deras roll (Lpo 94)*

Denna enda mening ger inte så mycket hjälp för en enskild lärare. Möjligtvis ger Läroplanskommitténs betänkande Skola för bildning (SOU 1992:94) bättre anvisningar.

...Från skolsynpunkt bör undervisning om och med hjälp av olika medier ses ur flera perspektiv. Eleverna i grundskolan bör få

- kunskap om massmedierna, vilken roll de spelar i samhället, hur deras inflytande ser ut och vad detta inflytande vilar på*
- tillfälle att analysera och kritiskt granska mediernas budskap och sätt att arbeta samt använda en del av innehållet i medierna i undervisningen*
- utveckla färdigheter, praktisk kunskap i att använda medier.*

Här anges tre delmål för medieundervisningen. Det första berör teoretiska ämneskunskaper, som skulle kunna klaras av rätt enkelt genom traditionell förmedlingspedagogik. Låter tanken lockande? I så fall, glöm den! Alla idéer om att försöka tämja och begränsa kraften i massmedierna i ett teoretiskt pluggämne är dömda att misslyckas. Det andra och framför allt det tredje delmålet definierar krav som också tillåter eleven att vara mer aktiv och skapande. Det ena momentet får inte utesluta de andra. Alla goda ting är tre. I "A general Curricular Model for Mass Media Education" (1978) av forskaren Sirkka Minkkinen redogörs för ytterligare en tredelning: Fakta, fostran och färdigheter. Begreppet fostran är värt att utvärdera därför att det lägger ytterligare ett viktigt perspektiv till dem som SOU anger. Minkkinen menar att mediefostran ska vara en fostran till demokrati, ansvarstagande och delaktighet i samhället. Hennes sammanlänkning av medieundervisning och demokratifostran är klagörande och nödvändig. Vår läroplan är faktiskt mindre tydlig vad gäller att ge medieundervisningen den vinklingen.

Hur har skolan hittills lyckats med uppdraget att bedriva sådan medieundervisning att eleverna blir väl förberedda att verka i en demokrati som domineras av massmedier?

Det är tillfredsställande att konstatera, att det bedrivs forskning inom detta område. Men sedan slutar det roliga. Att ta del av dessa forskningsresultat innebär, att man tvingas konstatera att svenska grundskolan får bakläxa vad gäller sättet att uppfylla läroplanens mål angående medieundervisning.

Det värsta är inte bakläxan, utan att skolan verkar strunta i att man får bakläxa och att detta sker gång på gång!

Är det då ett hopplöst fall att försöka utveckla medieundervisningen i grundskolan, och på vilket sätt kan man dra nytta av de resultat som redovisas?

Arbetsområdet mediekunskap i skolan förändras långsamt utan planering, utan riktning. Tillfälliga försöksprojekt blommar upp här och där. Men i stort sett händer inte mycket. Vad är det som för framåt? Vad är det som håller tillbaka?
(Stigbrand, 1989).

Reflektionen över det som har varit, ger en hel del att bygga vidare på. Sammanfattningsvis konstateras att det inte alls är självklart att medieundervisning bedrivs. Mediekunskap som ämne existerar inte, vilket gör uppdraget svårt för den enskilde läraren att greppa. De praktiska övningarna kräver fortbildning, som nästan inte existerar.

Enligt forskningen (Stigbrand, 1989) har svenska grundskolan långt ifrån fullgjort sitt uppdrag vad gäller medieundervisning. Många lärare betraktar inte barnens förhållande till medierna som sitt ansvar.

Det räcker alltså inte att läroplan efter läroplan fastslår vad skolan skall, om det inte finns rimliga förutsättningar för att verkställa. En rimlig förutsättning är att lärarna får utbildning. Jag anser att en av förklaringarna till att medieundervisning inte bedrivs annat än fläckvis, beror på att lärare helt saknar utbildning för detta. Det är på sin plats att fråga vad som har gjorts för att anpassa lärarutbildningen så att läroplanens krav kan uppfyllas härvidlag.

Många lärare efterfrågar mer mediekunskap. I Danielssons kartläggning av kreativt arbete med video på lågstadiet uttrycks lärarnas kritik över den bristfälliga mediekunskap de själva fått. Hur kan lärarna ge barnen kunskaper som de själva saknar? (Graviz, 1996)

Våra skolledare och skolpolitiker, hur kan de hjälpa till att skapa förutsättningar för medieundervisningens genomförande?

Svaret borde vara att här kan *alla* hjälpa till. Hittills är så lite gjort, att ingen behöver känna sig överflödig i arbetet med att utveckla medieundervisningen med ett helhetsperspektiv på eleven, för åk 1–9.

All vår början...

Jag antar att den som är lärare kan reagera på flera sätt när man tar del av forskningsresultat kring skolans sätt att bedriva medieundervisning. Det är ingen rolig läsning att konstatera, att vi i skolan inte har kunnat leva upp till läroplanens krav. Första gången som jag intresserade mig för forskningen inom mediepedagogikens område, var jag i den situationen att jag som ensam lärare på min skola fått ansvaret att utveckla ett medietillvalsämne. Skolan var ett högstadium med cirka 300 elever.

Ämnet kom inte till stånd som ett naturligt led i skolans egna utvecklingsplaner, utan som ett direktiv från Skolstyrelsen.

Mitt eget intresse att integrera mediernas innehåll och uttrycksmedel i undervisningen har funnits med under hela min lärargärning och var alltså inget nytt för mig. Mitt intresse för mediepedagogik väcktes i samband med min journalistutbildning. Under den tiden föll många fjäll från mina ögon. Min syn på kunskap fick sig en ordentlig törn. Det blev minst sagt en helomvändning för den unga och välanpassade humanisten. Mina kunskaper om massmedia var vid kursens början ytterst begränsade. Min inställning till kunskap var att det var något som bäst kom till användning vid prov. Jag hade under tolv års skoltid blivit en mästare på att besvara frågor. Att fråga var i skolan lika med att man inte förstod vad läraren förmodligen just sagt. Det hade jag inga problem med. Jag förstod och accepterade och därför ställde jag inte många frågor heller. Min roll som elev var mottagarens.

En journalist förutsätts kunna ställa kritiska frågor. Jag hade stora problem med att tillåta mig själv att formulera frågor. Efter ett års studier insåg jag vilken maktfaktor medierna var och förskräcktes över hur lite de flesta av mina jämnåriga verkade förstå och bry sig om detta. När jag bit för bit lärde mig mer om massmediernas roll i samhället och journalistyrkets villkor föll pusselbitarna på plats. Jag kunde urskilja mönster och samband och formulerade förmodligen min första mediepedagogiska tanke:

Det här skulle man ju ha fått lära sig i skolan!

Min journalistiska bana blev, som norrbottenssommaren, kort. Raskt sadlade jag om och blev lärare istället.

Som ung, nybliven lärare försökte jag utveckla metoder för hur mediekunskap, både praktiskt och teoretiskt, kunde tillämpas i grundskolan inom ramen för de befintliga ämnena. Mitt eget personliga ställningstagande till varför mediekunskap är så viktigt i skolan, utgick helt och hållet ifrån känslan av att demokratin är värd att försvaras. Det är i media som agendan för det offentliga samtalet sätts, och medias eller ”den tredje statsmaktens” roll i en demokrati är att bevaka, kontrollera och skapa forum för debatt. Samtidigt som medierna är demokratins försvarare, så är de också det vapen som är effektivast för att sätta demokratin ur spel:

Nu då vi kan mobilisera statens alla resurser, är det lätt att föra kampen. Radio och press står till vårt förfogande, vi kommer att prestera en mästerlig kampanj.

(Nazistpartiets propagandachef, Tyskland 1938)

Historien upprepar sig gång på gång. Demokrati är inget man har utan något man alltid måste kämpa för!

Så när mina elever i skolan erbjöds möjlighet att delta i det offentliga samtalet genom att själva göra filmer, skriva, göra radio och spela teater var det inte frågan om ett aningslöst metodval. Jag betraktade det som ett sätt för eleven att lära sig praktisk tillämpning av yttrandefriheten, en av demokratins hörnstenar. Utan denna grundläggande insikt om den roll som medierna spelar i en demokrati, skulle jag haft svårt att motivera mig själv och andra. Jag önskar att alla som arbetar i skolan kan se kopplingen till medieundervisning som redskap för demokratifostran, när de läser läroplanens inledande ord:

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (1985:1100) slår fast att verksamheten i skolan ska

utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö...

*...Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på.
(LPO 94)*

Att utarbeta kursplanen till ett medietillvalsämne var ett spännande arbete, som jag var helt ensam om att göra. Ingen annan lärare tyckte att de hade något att komma med när det gällde "det där med medier". I stället fick jag hjälp av bl.a. Utbildningsradions medarbetare i Piteå, Gerd Sävenstedt. Från skolans sida hade man tidigare försökt att erbjuda eleverna detta ämne, men eleverna hade inte nappat på erbjudandet. Jag fick också veta, att jag inte skulle ha för stora förhoppningar att några elever verkligen skulle välja medietillvalet. Det som så småningom kom fram blev ett tillval, TUFF, där eleverna kunde kombinera studier och praktisk produktion av tidningar, radio, TV, teater och film.

Läsåret 1986/87 var två grupper i gång och sedan dess har det bara fortsatt. Under årens lopp utvecklades detta lokala tillvalsämne med stora ideella insatser av en växande skara engagerade lärare, som ville göra skolans alla lokala tillvalsämnen till ett kulturellt nav för både skolan och den övriga närmiljön.

Det var under dessa år som jag blev en eldsjäl!

I eftertankens kranka blekhet har jag många gånger funderat på om "eldsjälskapet", med allt vad det innebär både i positiv och negativ bemärkelse, hade gått att undvika. Jag har svårt att se hur. Från början hade jag ensamt ansvar för medieundervisningen och därmed kunde övriga lärare hänvisa till att det där

med medier det sköter tillvalsämnet om. Det fanns en uppenbar risk att all form av integrerad medieundervisning i skolans övriga ämnen skulle upphöra – i den mån den existerat – i och med tillvalsämnets tillblivelse. Medieundervisningen betraktades som en gökunge, som få kände särskilt ansvar för. I svenska exempelvis skulle litteraturundervisningen bli lidande om media kländes in på dessa timmar. Därför gick det också som det gick. Jag kände mig mycket ensam med min gökunge, som envist hoade ut att alla skulle ta hand om sig. Det blev i stället så att de elever som särskilt intresserade sig för medierna fick välja tillvalsämnet TUFF.

Mediekunskapens klassiska dilemma spelas upp i repris. Arbetsområdet är chanslöst i förhållande till litteraturen. Och inom bild och samhällskunskap är utrymmet i praktiken redan taget. Ett arbetsområde som aldrig definierats på något entydigt sätt, aldrig fått ta gestalt, har inget fäste. Ingen grupp varken innanför eller utanför skolan har området som sitt, att utveckla, slåss för och försvara. Mediekunskapens profeter och eldsjälar seglar ensamma. Något naturligt forum för diskussion och erfarenhetsutbyte finns inte. (Stigbrand, 1989)

Vad är det då som driver en eldsjäl – en ensam medielärareldsjäl? Vilka pedagogiska upptäckter gjorde jag under dessa första intensiva år?

Förutom demokratiuppdraget var den riktiga drivfjädern i arbetet det engagemang, som eleverna visade för ämnets innehåll. Inom detta ämne finns möjlighet att tillämpa arbetsätt och metoder som motiverar och engagerar eleverna. Om man studerar statistik över elevernas medievanor finner man att våra elever avsätter betydligt mer tid till konsumtion av medier än skolarbete. Denna fascination och samlade källa till kunskap som eleverna har är den grund som medieundervisningen ska byggas på. Men eftersom elevernas mediebruk utanför skolan präglas av att de är mottagare av andras produktioner så måste skolan forma sin medieundervisning så att eleverna fostras till aktiva skapare av egna budskap.

I TUFF fick eleverna möjlighet att själva producera tidningar, radioprogram, filmer och teateruppsättningar, som alltid hade en mottagare utanför skolan. Det arbetsätt som tillämpades präglades av att alla elevers insatser var lika viktiga. Klassen arbetade som ett team. Varje elev ansvarade för en egen uppgift som behövdes för att produktionen skulle bli klar. Innan arbetet startade visste alla vem mottagaren var och tidsramarna.

Detta arbetsätt öppnade oändliga möjligheter till individualisering och gruppträning. Begreppet fostran konkretiserades i det praktiska produktionsarbetet. Jag kallade metoden för det redaktionella arbetsättet. Det var alltså inte enbart medieundervisningens innehåll som var viktig att tänka på, utan också i lika hög grad på vilket sätt medieundervisningen arrangerades. Eleverna upplevde att de blev tagna på allvar och följaktligen tog de också sin medieundervisning på djupaste allvar. Följande brev vittnar om detta:

Hej!

På låg- och mellanstadiet visste jag inte ens vad media var. När jag började högstadiet så fick vi gå igenom videokameran lite snabbt. I nian började jag göra en egen musikvideo med hjälp av två kompisar som filmade. Den tog nästan hela höstterminen att göra. När den var klar så tyckte vi att den var ganska bra för att vara vår första video. Alltså, sedan årskurs 8 har jag varit intresserad av media och det växer bara mer för varje dag som går.

Jag tycker att medieundervisningen borde utvidgas och börjas med redan på låg- och mellanstadiet. I mina ögon sett är media något som vi är omgivna och beroende av, så därför måste vi lära dem som växer upp nu vad media är.

(Högstadiellev)

Detta brev är skrivet av en före detta grundskoleelev, som ser tillbaka på sin nioåriga skolgång. De upplevelser och insikter som uttrycks delas säkert av många elever, som själva fått möjlighet att arbeta skapande med egna medieproduktioner. Barns berättande är på riktigt och skall i skolan behandlas med respekt. Vad gäller själva lärandeprocessen så anser jag att mediepedagogiken har mycket att tillföra. Låt mig beskriva det stegvis.

I den metod som jag kallar det redaktionella arbetssättet, startar arbetet med att samla information. Det kallar vi i skolan att samla fakta. Fakta eller information ger ingen kunskap, annat än möjligtvis så kallad kvantitativ kunskap eller om ni hellre vill "frågesportskunskap". Rätt många redovisningar av elevers arbeten stannar här. Men för att information ska förädlas till kunskap krävs en aktiv process, som jag här kallar redigeringsfasen. I all medieproduktion utgör redigeringen – samman-

ställningen – ett självklart arbetsmoment. I skolan missar vi ofta den biten. Eleverna samlar information som ekorrar. Sammanställningen och redovisningen består inte av ett urval och slutsatser kring informationen utan en redovisning av den totala mängden information. Ju mer desto bättre. Eller? Nej, självklart inte. För mycket information gör alla människor förvirrade och försvårar våra möjligheter till att skapa mening och sammanhang.

Först efter en sammanvägning där informationen sätts i ett sammanhang, kan eleverna dra slutsatser. Då har eleven förädlat information till kunskap. Har man som lärare lotsat sina elever hit har man all anledning att känna sig nöjd. Men som jag ser det finns det ytterligare en nivå i lärandeprocessen. Nämligen att förädla kunskap till klokskap eller om det går riktigt snett till dårskap. Dårskapen kan vi lämna därhän för det är inte skolans uppgift. Historien bjuder emellertid på en rad lysande exempel av bägge slagen. Om man äger kunskap så gäller det att bruka den rätt. Klokskap är en produkt av många faktorerers inverkan, bl.a. erfarenhet, mognad och förmåga till empati.

För att elevernas kunskaper ska ha möjlighet att utvecklas till klokskap måste kunskapen levandegöras. Där har det redaktionella arbetssättet och mediepedagogiken, som sätter elevens berättande och krav på mottagare, sitt triumfess. Det engagemang som eleverna visar, och det ansvar som de tar för sitt lärande, är den belöning som medieläraren kan kvittera ut. Att arrangera undervisningen så, att eleverna känner sig bekräftade och får ta ansvar gör att arbetsglädjen infinner sig:

Media!

I dag har vi haft media i skolan. Det var elevens fria val! Fröken sa att vi skulle se en film och jobba med Medie Mix och Trix. Det var jätte kul. Hej och hå! Jippiiiii !!!!!!!!!

(Elev åk 5)

Trots att de andra lärarna inte kände samma ansvar som jag för medieundervisningen i stort, så fanns det hela tiden ett starkt stöd för TUFF:s verksamhet. Detta var givetvis också en drivfjäder. Men den riktiga arbetsglädjen utvecklades senare i ett samarbete över ämnesgränser med sådana ämnen som initialt inte varit mitt mål att arbeta tillsammans med.

Efter ett ganska ensamt första år hittade jag en kollega som kände lika starkt engagemang som jag. Vi trivdes med varandra och hittade möjligheter att integrera våra ämnen, så att media blev ett redskap för elevernas berättande och kunskapsinhämtande.

Min kollega var textillärare. Och tack vare hennes stöd och kontaktnät, blev till sist allt fler kollegor aktiva kämpar för TUFF. Många närmade sig med försiktighet. Alla sa inledningsvis samma sak: – Vi kan inte! Det här har vi aldrig fått lära oss!

Föräldrarna, som tog del av sina barns mediearbeten, uttryckte också sin syn på verksamheten med stor uppskattning. Det här borde alla elever få lära sig, var en vanlig föräldrarefleksion.

Det finns med andra ord stora pedagogiska möjligheter inom medieundervisningen. Skolan borde vara den naturliga mötesplatsen för barnens och den vuxnes kultur- och medievärld. När skall annars det mötet ske? Att ta del av den specifika ung-

domskultur som eleverna tycker om gör att dessa känner sig sedda och accepterade. Där har vi en stor uppgift som lärare, som inte bara gäller för medielärarelds själar!

Medvetenheten om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (LPO 94)

Ett eldsjälsskap på en skola kan bli så stort att övriga lärare och skolledning tycker att de inte behövs. Kanske blev det så att i den takt, som mitt eldsjälsskap växte, så krympte andras. Det är viktigt att komma ihåg, att det inte är något som en lärarelds själ strävar efter. Man drivs av sina insikter och erfarenheter av positiva pedagogiska upplevelser i undervisningsituationen. När en lärare har gjort sådana upptäckter, finns det inga hinder längre för att skapa ännu bättre förutsättningar så att den undervisning som eftersträvas kan bedrivas.

Efter den lyckade starten av medietillvalsämnet följde flera år, mellan 1987–1991, när skolan försågs med ändamålsenliga lokaler och utrustning, om än enkel i början. Det ena projektet avlöste det andra. I ett kulturprojekt skapades en teaterlokal genom ett samarbete mellan slöjd-, bild- och svensklärarna.

Eldsjälen brann vidare, men nu tillsammans med andra lärare som tack vare en klok skollednings försorg utbildades genom en lärlingsskapsmodell. Ämnet fick inte stå och falla med *en* lärares kunskaper. Samtidigt som jag undervisade i ämnet deltog ytterligare en svensklärare på mina lektioner som resurs, men också för att fortbilda sig för att kunna leda en egen grupp elever i medietillvalsämnet.

I jakten efter pengar för att utrusta skolan med nödvändig teknik, lyckades skolan få del av medieverkstadspengar via Svenska Filminstitutet. Med hjälp av dessa blev skolan den första i Piteå kommun, som fick tillgång till en egen skolmedieverkstad.

Skolmedieverkstaden

De pedagogiska idéer som ligger bakom tanken med en medieverkstad i skolan är att i första hand ge eleverna möjlighet att arbeta praktiskt och skapande med medier. Utrustning och teknik är också anpassad så, att både elever och lärare efter en kortare utbildning ska kunna använda den. Alla elever skall ha tillgång till skolmedieverkstaden. Utrustningen är i prisnivå sådan att skolor har råd att köpa och underhålla den. Inte förrän skolan har adekvat utrustning kan medieundervisning i egentlig mening äga rum. Att enbart teoretiskt undervisa om hur man gör är inte tillräckligt. Den svarta, osynliga pedagogikens budskap blir då att eleven själv inte har något att uttrycka, utan skapandet ska vi lämna över till proffsen.

Det är lika pedagogiskt förkastligt som om vi inte skulle lära barnen skriva med motiveringen att skriva det är något som endast författare skall ägna sig åt.

Dessutom vet vi att vi i skolan misslyckas med att lära vissa barn att använda det skriftliga språket som uttrycksmedel, och för dem är bildens, filmens och ljudmediets uttrycksmöjligheter ofta framkomliga vägar att kommunicera med andra människor. Att uppmuntra eleverna att kommunicera är ett uppdrag som alla i skolan skall känna lika stort ansvar för:

Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter. (Lpo 94)

Medieverkstaden är, som jag ser det, en angelägenhet för skolans alla ämnen.

AV-Media, UR och Svenska Filminstitutet

Att vara först innebar ofta en känsla av utanförskap då kunskapen inte fanns inom skolan och knappast utanför skolan heller.

Ungefär samtidigt som jag startade medietillvalsämnet TUFF, hade Lars Wikman och Lars Kaijlert, AV-Media i Luleå, startat ett stort mediepedagogiskt projekt: Nils Holgersson-projektet. AV-Media fungerade och fungerar fortfarande som ett mediepedagogiskt centrum, som bl.a. bedriver mediefortbildning för lärare. Utbildningsradion, som finns representerad i Piteå genom Dick Cederquist, var och är en ytterligare osviklig resurs. Under mina första år som lärare i ett medietillvalsämne ägnade jag åtskilliga timmar tillsammans med AV-Media och Utbildningsradion. Utan deras stöd, kunnande och uppmuntran tvivlar jag på att jag hade fortsatt. Nils Holgersson-projektets pedagogiska grundsyn är något att ta till sig, vilket jag också gjorde. Barn kan om de får och läraren, som kan skolans villkor, är den som är bäst lämpad att bedriva medieundervisning. Här lyfts dessutom det kulturella perspektivet på medieundervisning fram. Eleverna får själva skapa berättelser med hjälp av medier och berätta om sig själva och sin del av världen. Detta stärker barnens kulturella identitet.

Det borde vara självklart för alla att barn också har något att förmedla och uttrycka till andra barn och till oss vuxna. Denna

instinkt, som drev mig under eldsjälsskapet, djupnade under kommande år till insikter. Av alla tysta grupper i vårt samhälle så är barnen de tystaste och det borde vara skolans uppgift att göra något åt det!

Det är ytterligare ett skäl till varför det är så oändligt viktigt att barnen får goda kunskaper om medierna och deras roll. Barnens lag, som AV-Media i Luleå kallar denna paragraf i FN:s barnkonvention lyder som följer:

Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, mottaga och sprida information och tankar av olika slag, i tal, i skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

I och med medieverkstadprojektet upptäckte jag Svenska Filminstitutet som pedagogisk resurs. Dels genom många utmärkta läromedel, dels och inte minst genom deras engagemang och uppmuntran. Det som betydde mest i mötet med UR, AV-Media och Svenska Filminstitutet var deras tilltro till lärarens kompetens och vilja att förstå skolans villkor. Samarbetet har haft karaktären av ett givande och ett tagande, kort sagt har det varit ett levande samarbete, där skolan, lärarna och eleverna betraktats som möjligheter och inte hinder för att utveckla medieundervisningen.

Utbildning av skolans lärare

I kapitlets början ställde jag en fråga som jag avsiktligt lämnat öppen. Frågan gällde vad som gjorts inom lärarutbildningarna för att utbilda blivande lärare i media. Jag kan nog inte svara på vad som gjorts annat än gissa att det gjorts alldeles för lite.

Verkligheten skulle inte se ut som den gör ute i skolorna annars. Kanske frågan kräver en omformulering? Vad har vi lärare som är verksamma gjort för att hjälpa till att utveckla lärarutbildningens medieundervisning? Jag tror att den enskilde läraren måste vara beredd att i mycket högre grad dela med sig av sin erfarenhet. Återigen får min berättelse om mina första år som medielärare tjäna som exempel.

När utrustningen i medieverkstaden väl fanns på plats ville en hel del lärare lära sig att använda tekniken. Lärare som från början ställt sig på sidan om och avvaktat, såg i medieverkstan en möjlighet att integrera användandet av medieutrustningen i den egna undervisningen. Så förutom de självklara ämnena SO, bild och svenska visade lärare i andra ämnen sitt intresse. På så sätt fick jag en hel del erfarenhet av att fungera som lärarfortbildare. Jag tilläts växa som lärare. Ringarna spreds på vattnet och eld trivs som bekant inte i vattnet. Mitt eldsjälsskap började övergå i något annat tack vare mina kära kollegors vilja att lära sig mer.

Under det första projektåret 1991 genomfördes medieutbildning för lärare vid den egna skolan. Syftet med dessa utbildningar var att öka kunskapen om och användandet av skolmedieverkstaden. Under den första utbildningsomgången fick lärare som undervisade i SO, svenska och bild utbildning i mediekunskap. Utbildningens mål var att i första hand öppna lärarnas ögon för de pedagogiska möjligheter som en skolmedieverkstad erbjuder. Effekten lät inte heller vänta på sig. Medieverkstan på skolan blev så småningom precis vad jag hoppats – ett kreativt nav såväl för elever som för lärare. Mediekunskap är inget ämne i sig och för att medieundervisning skall bedrivas enligt läroplanen är det en förutsättning, att lärare inom olika ämnen samverkar. Så kunde också äntligen ske vid min skola. När projektets andra år inleddes fattades beslut på vår skola att

inbjuda de övriga fem högstadieskolorna i kommunen att delta i projektet. Filminstitutet garanterade medel till utrustning i tre år och under den tiden gällde det att få så stor spridning som möjligt.

Samtliga högstadieskolor inbjöds att delta i medieverkstadsprojektet och inom kort hade alla högstadieskolor anslutit sig. Skolorna utsåg en lärare var, som deltog i en pilotutbildning. Motivationen hos deltagarna var givetvis hög, dels eftersom de som ingick i projektet själva skulle få en skolmedieverkstad till den egna skolan, dels för att de skulle utbilda sina kollegor efter pilotutbildningens slut. Men också för att de själva var eldsjälar som drev egna medieprojekt.

Under kommande projektår skulle alltså alla deltagande högstadieskolor få utrustning till en egen skolmedieverkstad. I första hand var tanken att projektmedel från Filminstitutet skulle användas till detta, och kommunen stå för utbildningskostnaderna. De medel som Filminstitutet sköt till, visade sig vara otillräckliga för att finansiera ytterligare sex skolmedieverkstäder. Men när vi kommit så långt var projektet så spritt och etablerat att det fanns vilja och intresse från kommunen till ytterligare utrustningsinköp. När vi, alla engagerade lärare, äntligen tog mod till oss och ordentligt presenterade vårt nu gemensamma projekt och dess ambitioner, möttes vi av ett stort positivt gensvar av såväl skolchef som skolstyrelse. Det var först nu som den högsta skolledningen blev aktivt delaktig i projektet.

I detta skede visade också Lärarhögskolan i Luleå ett begynnande intresse. Under de kommande åren etablerades ett samarbete där jag medverkade i sporadiska seminarier om medieundervisning för blivande lärare. Jag var då gästen från verkligheten. Jag upptäckte att lärarutbildningens problem var

desamma som grundskolans. Ingen ville släppa till utrymme för medieundervisning och ytterst få såg den som sitt ansvar.

De första piloterna

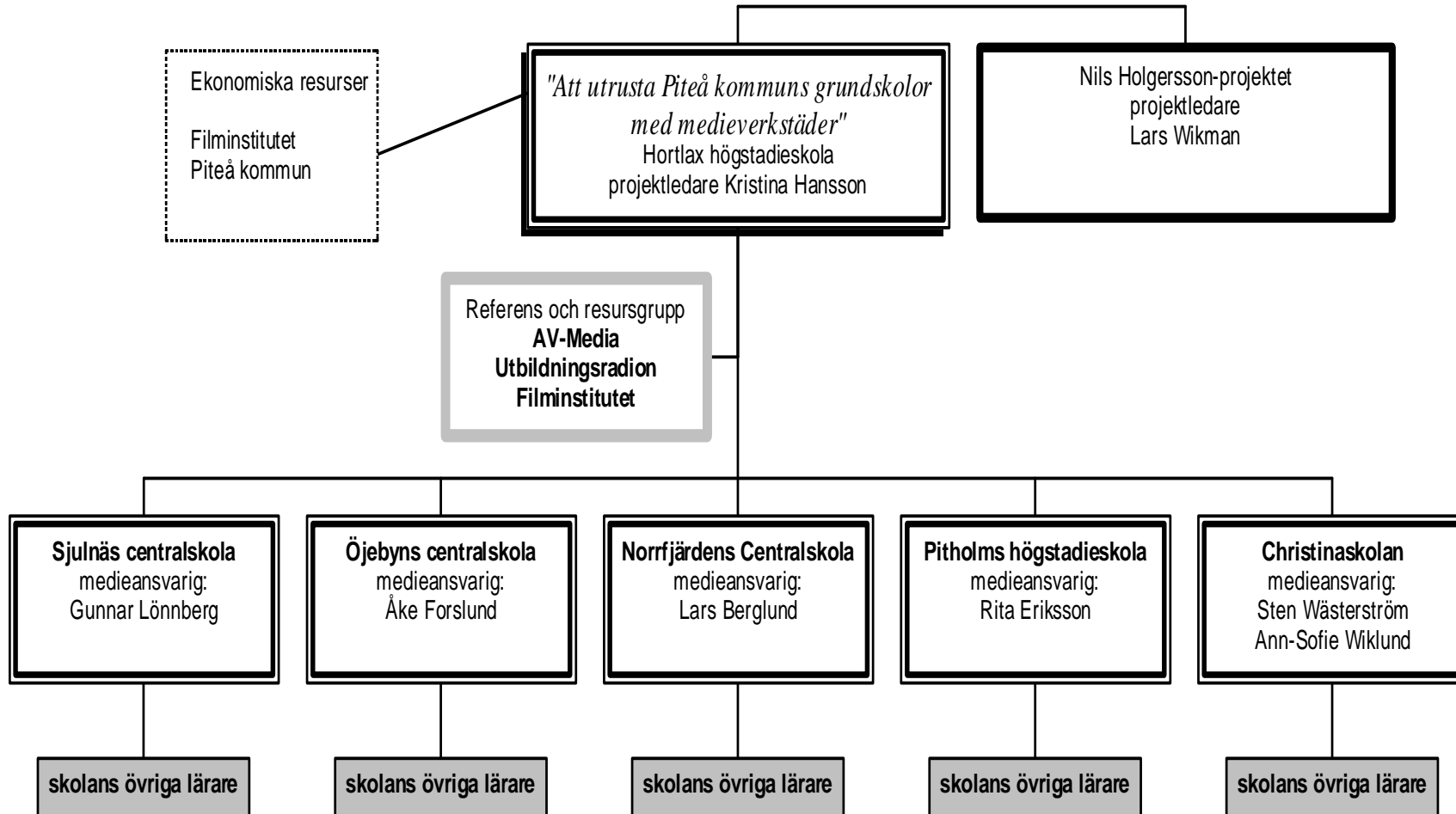
Från och med nu började saker och ting verkligen hända. De lärare som skolorna utsett att genomgå pilotutbildningen visade sig, precis som jag, tillhöra de ensamma eldsjälarnas skara. Det fanns inga gränser för vad de önskade för medieundervisningen i skolan. Men det skulle visa sig att det inte är enkelt att utbilda sina egna arbetskamrater. Ett stort behov var att hitta bra läromedel och en del av utbildningen ägnades särskilt åt detta. Allra viktigast var de idéer som vi kunde ge varandra och känslan av samhörighet. Ensam är inte alltid stark.

Trots att jag hade rollen som utbildare och projektledare fungerade vi redan från start som ett arbetslag. Ett unikt och annorlunda arbetslag med ett uppdämt behov av erfarenhetsutbyte och kollegialt stöd. Jag blev ”vi” från och med nu.

För att markera vårt självpåtagna uppdrag kallade vi oss för medieansvariga lärare. Vi formulerade också förslag på vilka våra uppgifter skulle vara och vässade argument till medieundervisningens fromma. Vi gav oss den på att mediekunskap skulle bli en rumsren företeelse på våra respektive skolor. Villkoren för oss skulle vara desamma som för de dataansvariga. Att skolorna avsätter medel för utrustning till medieverkstaden borde vara lika självklart som att köpa in datorer.

I det sammanhanget finns all anledning att fundera över hur snabbt den tekniska utvecklingen har rusat fram. År 1991 ägnade få av oss medielärare datorerna en tanke. Både jag och mina kolleger ansåg att datorer i första hand var något som NO-

Medieverkstadsprojektet, 1991-94

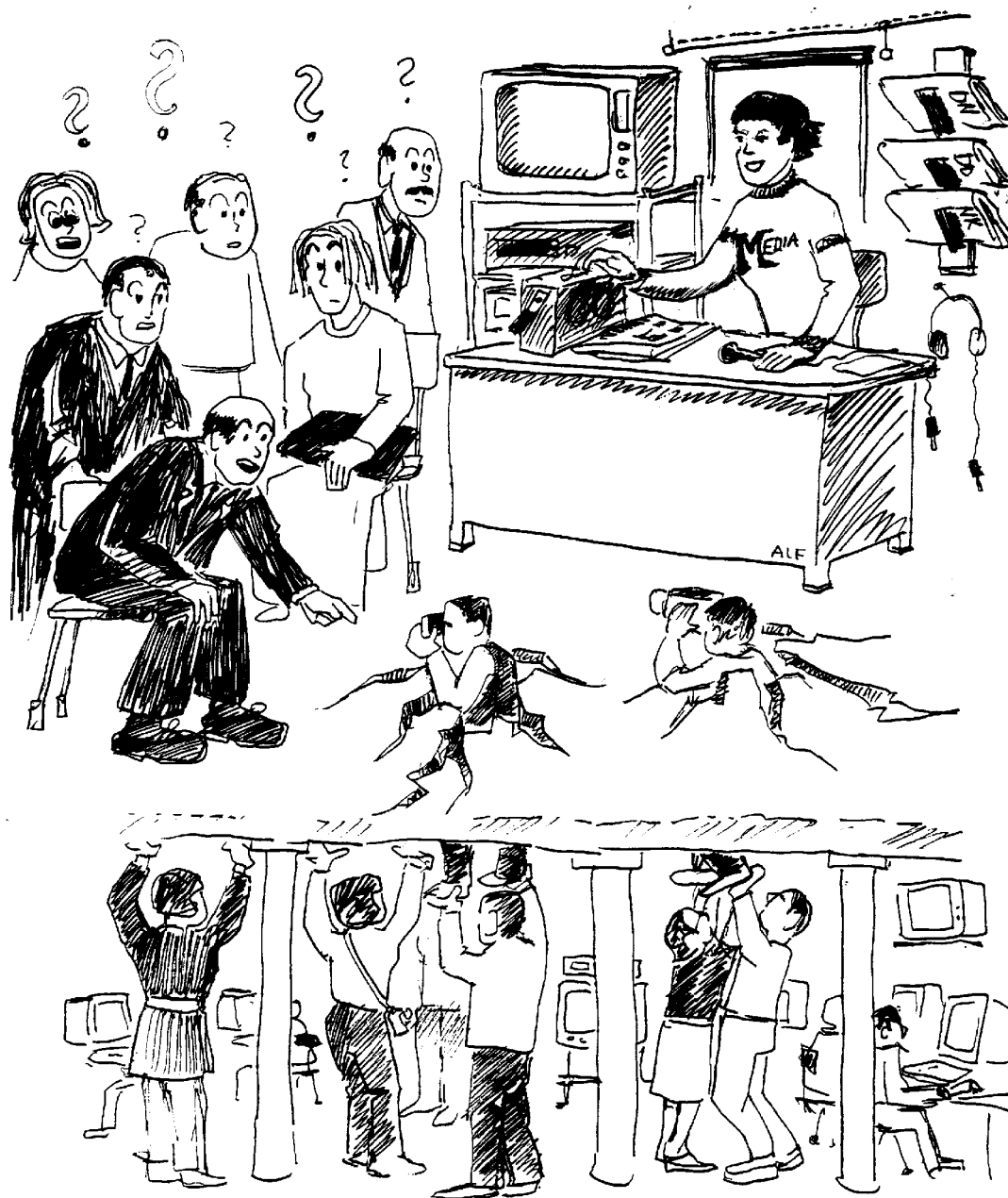

och mattelärare fascinerades av. I dag är bilden en helt annan. Medieläraren har i datorn fått ytterligare ett verktyg att erövra. Tekniken utvecklas ständigt och i ett rasande tempo. Därför är det viktigt att läraren lär sig att skilja på mål och medel. Kunskaperna om medierna, analysen och berättandet är desamma oavsett teknik.

Jag menar, det blir inte bättre TV program för att man köper en ny TV.

(Dick Cederquist, UR, BD-län)

Likaledes blir det alltså inte bättre filmer och multimediepresentationer för att eleverna gör dessa med hjälp av en dator. Grunden i all mediepedagogik är berättandet och hur man påverkas och kan påverka andra genom att göra sig hörd med hjälp av olika medier. Det är en svår uppgift att förklara detta för dem som arbetat med datorer med teknikfascination som incitament. Vi pratar helt olika språk än så länge men i framtiden och för våra elevers skull hoppas jag, att det går att göra dessa språk kompatibla. Det är morgondagens utmaning.

Tillbaka till 1991. Intresset för medieverkstadsprojektet väcktes så småningom även utanför pilotutbildningsgruppen. Skolorna var ivriga att få utrustning till sin egen skolmedieverkstad. Rektorerne bestämde att göra en gemensam satsning på inköp av ytterligare en redigeringsutrustning. Den nya utrustningen skulle till att börja med delas mellan två av skolorna. Innan

projekttidens slut hade alla sex högstadieskolor var sin skolmedieverkstad.

En mediepedagogisk plan

Pilotutbildningen var avslutad. Eldsjälarna skulle nu fortsätta som tidigare och kanske spridas för vinden och så småningom släckas i blåsten. En i allra högsta grad trolig och naturlig utveckling (Stigbrand, 1989). Men när utbildningen var klar, uttalades istället behovet av att fortsätta på en gemensam väg.

– Tycker ni verkligen att vi kan sluta träffas nu? När ska vi då arbeta fram den mediepedagogiska planen, som vi så många gånger har pratat om?

Ingen tyckte att vi hade nått det målet och därmed hade högstadielärarnas medieansvarsgrupp låtit uppgiften växa till att gälla mer än den egna skolans förutsättningar att bedriva medieundervisning. Det fanns en insikt om att låg- och mellanstadielärarna behövdes, för att läroplanens mål skulle nås. Gruppen ansåg att det inte fanns vettiga förutsättningar att utveckla elevernas mediekunnande, om man inte kunde börja redan i årskurs 1 och helst ännu tidigare i förskolan. De metodiska kunskaper och den kompetens, som finns bland de lärare, som verkar i årskurs 1–6 saknas ofta hos högstadielärarna. Tillammans, i ett helhetsperspektiv på eleven och med en utbildning av låg- och mellanstadielärare i media, borde förutsättningarna finnas för att utveckla medieundervisningen både didaktiskt, innehållsligt och pedagogiskt.

Frågan var hur vi skulle gå vidare. Svaret blev att vi bildade en förening MiP, Medielärarna i Piteå, med uppgift att utveckla medieundervisningen.

Medielärarna i Piteå

Diskussionerna i MiP ledde fram till en skrivelse till Skolstyrelsen, där samtliga högstadieskolor framhöll behovet av en mediepedagog med ansvar dels att fortsätta och utveckla medieundervisningen inom hela grundskolan, dels att arbeta för tillkomsten av en mediepedagogisk plan.

En mediepedagogtjänst på halvtid kom till tack vare MiP:s äskanden. Idén fick ett starkt stöd från skolchefen och Skolstyrelsen. Tjänsten var ett tvåårigt projekt. En heltid hade varit MiP:s mål. Vi hade kommit halvvägs, med löftet att efter två år skulle behovet av en mediepedagogtjänst utvärderas. En försiktig början. Men i alla fall en början. Efter tre års arbete kan grunden till Piteåmodellen kortfattat beskrivas enligt följande:

1. *Sex skolmedieverkstäder.*
2. *Organiserat nätverk mellan högstadieskolorna, MiP.*
3. *Medieansvariga som ansvarar för medieverkstäderna och utbildningen av fler lärare på den egna skolan, så att utrustningen kommer alla elever till godo.*
4. *Goda möjligheter för högstadiets elever till en praktisk och skapande medieundervisning.*
5. *En kommunal tjänst som mediepedagog (50 %), med uppdrag att fortsätta att utveckla medieundervisningen på grundskolans alla stadier.*

TRE...

Från högstadiet till alla årskurser

- Vem har sagt att du har rätt att utbilda lärarna i media? undrade rektorn misstänksamt.
- Skolstyrelsen och Skolverket! svarade mediepedagogen och log.

Förberedelser och strategi

Rent organisatoriskt placerades jag som mediepedagog centralt inom funktionen pedagogisk utveckling. Detta gav verksamheten inramning och utsikt över hela grundskolan i kommunen. Chefen för pedagogisk utveckling deltog från början i MiP:s möten och satte sig in i det uppdrag, som Skolstyrelsen ålagt mediepedagogen.

Styrgrupp

Inför förankringsprocessen diskuterades uppläggningsen av hur MiP skulle gå vidare. Vi kom fram till att styrelsen i MiP framledes hade att fungera som styrgrupp för mediepedagogen. I denna styrgrupp ingick också chefen för pedagogisk utveckling.

Referensgrupp

Förutom styrgruppen kände MiP behov av ytterligare kompetens. En referensgrupp fanns sedan tidigare projekt. Denna grupp hade sin självklara plats även i fortsättningen. Återigen knöts AV-Media och Utbildningsradion och därmed Nils Holgersson-projektet samt mediekonsulenten i BD län, Lars Wikman, till vårt fortsatta arbete. Dessutom ville jag förankra projektet och dess intentioner i den forskning, som finns inom området skola- och medieundervisning. På så sätt kom Karin Stigbrand, lektor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Högskolan Gävle-Sandviken (tillika expert i Vårdsskildringsrådet) som representant för forskningen på området att bli delaktig i projektet. Till sist tog jag också kontakt med Anders Petterson, mediepedagog och läromedelsförfattare för att lära mer om Kommedias verksamhet i Uppsala. De goda råd som jag fick via dessa personer var ovärderliga inför arbetet med att formulera projektets mål och grundutbildningens innehåll.

För att uppnå verklig förändring räcker det inte med att enbart utbilda lärarna i media, menar Karin Stigbrand, som framhåller de lokala arbetsplanernas betydelse för att projektet och utbildningsinsatsen inte bara ska bli en dagslända:

Jag skulle önska, att varje skola som du närmar dig som mediepedagog kommer fram till en lokal arbetsplan om hur man vill arbeta med medier i skolans naturliga sammanhang.

(Karin Stigbrand, intervju 1994)

Även Anders Pettersson såg en kombination av utbildningsinsats och arbete med lokala arbetsplaner som en möjlighet:

I Uppsala har vi haft en bra verksamhet med att bland annat utbilda piloter på varje skola. Dessa var från början entusiastiska och ville mycket, men efter hand la dessa lärare av. De slutade höra av sig och våra medel för fortbildning skars ner. Kanske skulle en modell med lokala arbetsplaner i media för varje skola vara ett sätt för er i Piteå att undvika det som hände här. (Anders Pettersson, intervju 1994)

Ytterligare en projektansökan formulerades och denna hamnade via Våldsskildringsrådet så småningom på Skolverkets bord, som beviljade projektet stöd för skolutveckling. Skolverkets medverkan innebar att MiP fick ett stärkt anseende, vilket underlättade förankringen på hemmaplan.

Så här ville vi gå till väga: Varje låg- och mellanstadieskola utser en medieansvarig lärare. Det finns totalt 34 skolor i Piteå kommun. Dessa indelas sedan i sex utbildningsgrupper, eftersom vi utgick från de sex högstadieskolorna i kommunen. På så sätt kom utbildningsgrupperna att bestå av lärare från alla stadier, vilket var av största vikt för att i projektets slutfas kunna formulera en mediepedagogisk plan.

Mediepedagogen fick rollen som den sammanhållande länken, med ansvar för att planera utbildningens innehåll och att tillsammans med de medieansvariga lärarna på respektive högstadieskola leda utbildningen. Det var viktigt att de övriga medieansvariga högstadielärarna fick möjlighet att fortsätta att utvecklas. Vi var alla eniga om, att man som lärare utvecklas mycket, när man utbildar andra lärare. Dessutom skulle det innebära att kontaktnätet förstärktes mellan skolorna i samma

upptagningsområde. Sammanfattningsvis såg strategin ut så här:

"Att sprida projektet till låg- och mellanstadieskolorna."
1994–1996

Projektstrategi

1. Varje L, M-skola (låg- och mellanstadium) utser en medieansvarig lärare och gör en inventering av skolans AV-utrustning.
2. Utbildningsgrupperna formas områdesvis och utbildas av mediepedagogen och de medieansvariga lärarna på respektive högstadieskola så att de behärskar utrustningen i medieverkstaden vid den högstadieskola deras elever kommer till. Tid avsätts inom grundutbildningen till arbete med lokala arbetsplaner. Rektorererna deltar i utbildningen under två studiedagar.
3. De medieansvariga L, M-lärarna utbildar de övriga lärarna på sin skola och leder arbetet med att formulera lokala arbetsplaner i media.
4. Den mediepedagogiska planen från åk 1–9 arbetas fram.
5. Förankring av den mediepedagogiska planen i skolans alla led.

Planering och förankring

Nu gällde det att skapa en positiv vilja att vara med och utveckla medieundervisningen bland kommunens låg- och mellanstadieskolor mitt i en tid som virvlade av organisationsförändringar, införande av ny läroplan, neddragningar och sparplaner. Skulle skolorna orka med att ta emot erbjudandet att delta i medieundervisningsprojektet?

Vid en rektorskonferens informerades först alla rektorer av mediepedagogen om möjligheten att delta i projektet och villkoren. De skolor som beslutade sig för att delta, anmälde en lärare som deltagare i en grundutbildning för medieansvariga lärare i Piteå kommun. Samtidigt med denna anmälan fick skolorna göra en inventering av sin AV-utrustning. Detta för att jag som mediepedagog skulle kunna förbereda utbildningen. Senare kom detta att utgöra ett underlag för att göra ett gemensamt äskande gällande inköp av AV-utrustning till skolorna.

Nätverket vidgas

Under hösten 1994 anslöt sig den ena skolan efter den andra till projektet och då det var dags att börja pilotutbildningarna hade 32 skolenheter anmält en lärare som medieansvarig för sin skola. Hur detta gått till har jag liten inblick i. På en del skolor var motståndet ganska starkt och uppdraget att bli medieansvarig upplevdes nästan som ett tvång. Men man kunde inte hoppa över när ”alla andra” skulle vara med. De flesta visade ändå ett stort engagemang och var tacksamma för att bli erbjudna fortbildning inom detta område.

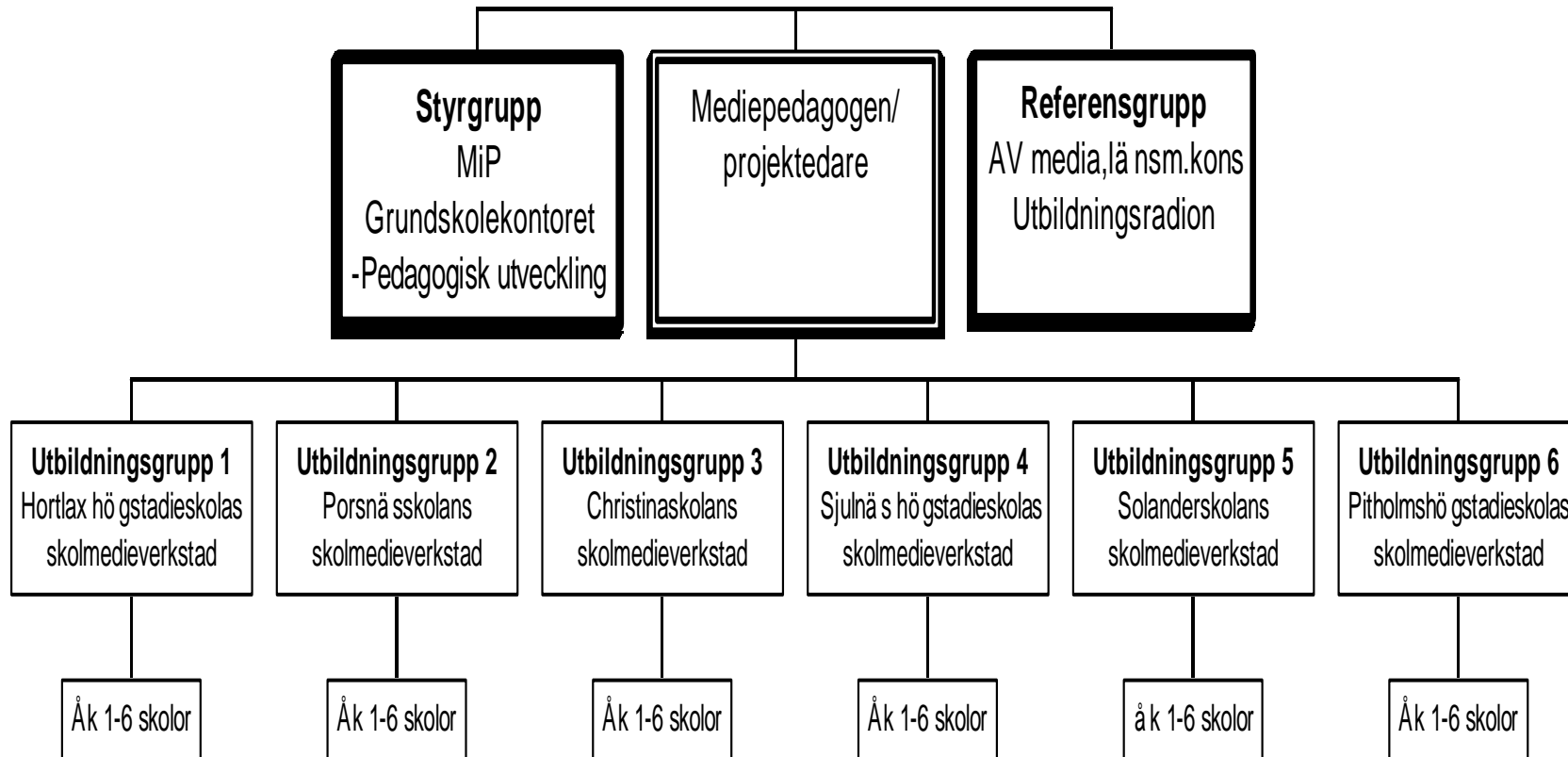
Sedan fanns det skolor som inte engagerade sig åt något håll. De var artigt intresserade kort och gott. Några skolor tvekade

och tyckte att det hände så mycket att de inte orkade med något nytt och avstod från att vara med.

Vi ser här tydligt en blandning av intresse och misstänksamhet. För mig personligen kändes det som en trygghet att grupperna och de medieansvariga hade olika åsikter om medieundervisningens betydelse. Jag såg fram emot att bli ifrågasatt av många orsaker. Mitt förflutna som eldsjäl skulle må bra av att ifrågasättas och akta sig att brinna för starkt och skrämman iväg istället för att engagera och uppmuntra andra.

Samtliga medieansvariga lärare och rektorer kallades till en upptaktsdag under hösten 1994. Som arrangörer stod MiP i samverkan med Piteå kommuns ansvarige för pedagogisk utveckling. Syftet med träffen var i första hand att skapa ett gemensamt avstamp och delaktighet för alla nyblivna medieansvariga lärare och rektorer. MiP:s ledamöter, det vill säga de ursprungliga medieansvariga högstadielärarna, gav sin syn på varför medieundervisning är så viktig och hur de hade upplevt uppdraget som medieansvarig. Deltagarna fick möjlighet att stifta en första bekantskap med den utrustning, som fanns i alla medieverkstäderna. Innan dagen avslutades träffades de sex olika utbildningsgrupperna. De planerade in utbildningsträffarna samt diskuterade utbildningens innehåll. Dagen avslutades gemensamt och så var projektet i gång med nästa etapp.

Medieundervisningsprojektet Piteå kommuns grundskola
UTBILDNING AV MEDIEANSVARIGA LÄRARE

Grundutbildningen

Innehållet i grundutbildningen utformades utifrån det som redan var beprövat och utvärderat som bra fortbildning bland högstadiets medieansvariga. Förutom mediekunskaper ville jag att kursdeltagarna skulle få del av den anda som präglat samarbetet i MiP. De nya medieansvariga lärarnas tillit och engagemang måste byggas upp. Först därefter är det möjligt att starta de viktiga diskussionerna om gemensamma mål och pedagogisk grundsyn.

Tillit

De övergripande målen måste vara tydliga för att göra hela uppdraget som medieansvarig tydligt. Därför gäller det att skapa tillit till såväl den egna förmågan som uppdraget i sin helhet. Från början oroade sig många medieansvariga för att de inte skulle klara av att lära sig tekniken. Det är därför viktigt att man under utbildningens gång arbetar med den utrustning som finns tillgänglig på skolorna och i högstadieskolornas medieverkstäder. Det är ingen idé att utbilda med och i en teknik, som inte finns tillgänglig i skolvardagen. Sålunda fick lärarna lära sig använda tekniken. Sedan själva pröva sina kunskaper tillsammans med elever i den egna undervisningen. Dessa enkla praktiska övningar följdes sedan upp i utbildningsgruppen. Där funderade vi tillsammans över:

Varför denna övning? Vad tillför det undervisningen? Går detta att göra i klassen? Vilka problem löser det? Vilka nya problem uppstår?

Om inte denna reflektion får äga rum är risken uppenbar att utbildningen hamnar fel och istället fokuseras på frågor av

enbart teknisk karaktär. Utan pedagogisk förankring med klara mål, blir de praktiska övningarna inget annat än trevliga inslag i undervisningen. Vilket i sig är positivt, men inte särskilt långsiktigt.

Engagemang

Att skapa engagemang handlar i huvudsak om att skapa delaktighet. Att peka på hur skolan hittills misslyckats med att bedriva medieundervisning är därmed ett sätt att skapa engagemang! Det låter kanske motsägelsefullt, men är faktiskt möjligt, om man samtidigt kan motivera varför medieundervisningen är så viktig. Det går inte att komma vidare om man inte ens kan motivera sig själv som lärare.

Undervisningsmetoder utvecklas bäst i ett positivt klimat och i en känsla av arbetsgemenskap. MiP enades om att lärarna på låg- och mellanstadiet redan från första stund skulle få del av gemenskapen och spänningen i att vara med och utveckla. Vi ville rent konkret kunna säga till alla låg- och mellanstadielärare: Välkomna med era elever till skolmedieverkstaden!

Ansvar

En avsikt med utbildningen var också att förbereda för arbetet med den mediepedagogiska planen. Detta skulle ske genom att ansvaret för planens tillkomst fördelades till alla projektskolor. Därför var det med stort intresse vi avvaktade vad som skulle hända när låg- och mellanstadiet tog till sig mediepedagogiken och började arrangera undervisningssituationer, som tillät integrering av medier i högre grad än tidigare.

Mål

Grundutbildningen innebar att alla låg- och mellanstadieskolor deltog i ett utvecklingsarbete, som ytterst syftade till att införa ett förändrat synsätt på skolans medieundervisning. Den mediepedagogiska planens tillkomst var ett konkret mål. Men även andra mål som avser lärarnas eget mediekunnande måste synliggöras. Dessa mål kan sammanfattas enligt följande:

Vad behöver läraren kunna?

1. *Fakta om medielandskapet*
2. *Barn och ungdomars medievanor*
3. *Förväntningar på skolan*
4. *Läromedel*
5. *Lokala arbetsplaner*

Pedagogisk grundsyn

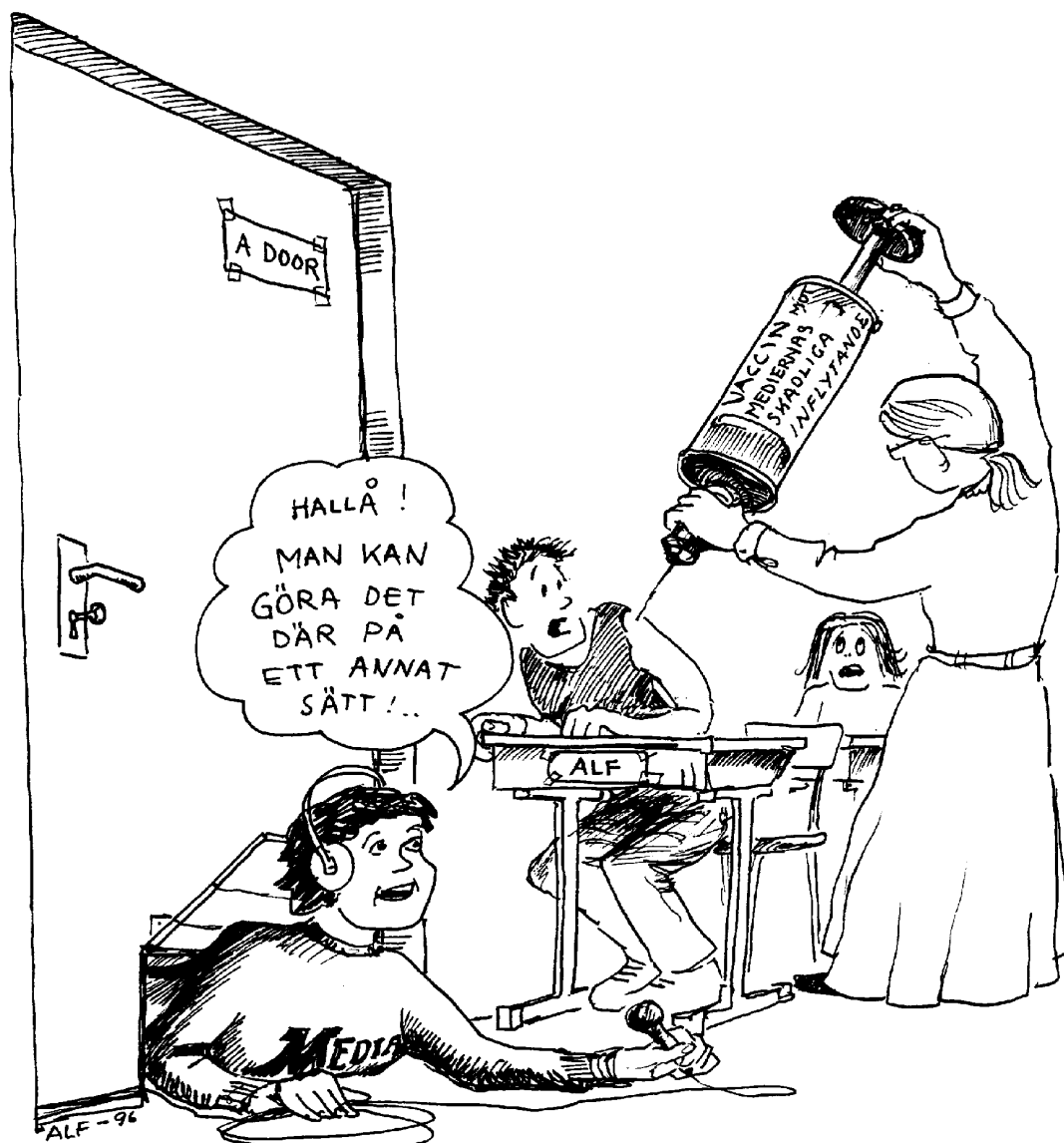
Skolan borde vara det naturliga stället för att ge kulturen och speciellt ungdomskulturen en mötesplats mellan barn och vuxna. Vuxenkulturen kan vara svår för ungdom och ungdomskulturen kan vara svår för vuxna. Låt oss i skolan möta elevernas mediekonsumtion. Istället för att ödsla tid och kraft på att försöka hitta angrepp på våra elevers medievanor, borde vi i skolan ägna tid åt att ta del av det våra elever hör, ser och läser. Läraren måste respektera barnens åsikter och upplevelser, som de skaffat sig via medierna, för att eleverna ska känna sig välvilligt inställda till den teoretiska och kritiskt granskande delen av medieundervisningen. Det innebär för många lärare en förändrad pedagogisk grundsyn. Att betrakta elevernas medievanor som en resurs kan nog kännas som en främmande tanke för många lärare. Ändå är det just det vi måste göra. Medieundervisning liksom all annan undervisning måste grunda sig

på en positiv syn på elevernas förmåga. Även här gäller ord-språket:

Som du ropar i skogen får du svar!

I den s.k. injektionsteorin betraktar läraren medierna som en sjukdom vilken eleverna behöver bli skyddade från. Den kultur som förknippas med medierna ses som en infektionsrisk som kan påverka den ”riktiga” kulturen. Med en sådan utgångspunkt blir medieundervisningens syfte att vaccinera *mot* medierna. Den moraliska paniken lever kvar hos många lärare än i dag.

Tyvärr är det inte en framkomlig väg. Detta är i grunden en negativ syn på framför allt elevernas egen förmåga. Att stoppa mediefloden är att satsa sitt engagemang på en förlorad sak. Vi som lever i ”medietiden” och är lärare, ska utbilda och fostra våra elever till att navigera rätt och göra sina röster hörda i bru-set. Detta synsätt kom att genomsyra utbildningen av de medie-ansvariga. Därför låg kursens betoning på momenten fostran och färdigheter. (Se kap. TU...)

Mål:

1. Ge grundläggande kunskaper i medieproduktion i skolmedieverkstaden och stimulera till en skapande medieundervisning så att videokameran och bandspelaren blir elevernas redskap och medieverkstaden en pedagogisk möjlighet.

2. Ge kunskap och idéer om hur läraren genomför medieundervisning med elever i olika åldrar.
3. Att förbereda arbetet med lokala arbetsplaner i media för den egna skolan.
4. Förbereda utbildningen av övriga lärare på den egna skolan.

Kurslitteratur:

Mediekunskap i skolan, Karin Stigbrand
Barn Media Kunskap, Ana Graviz och Jorge Pozo
Mediemix och Trix, Staffan Erstav
Video på lågstadiet, Helena Danielsson
Stålsparven, Lars Svanberg
Barnens filmskola, Anders Pettersson

Kursens uppläggning:

Kursen omfattade fem dagar och två gemensamma studiedagar. Dessutom ingick självstudier i form av praktiska övningar som skulle genomföras tillsammans med eleverna i den egna klassen.

Träff 1:

Mediekunskap i skolan?
Medieprojektets bakgrund
Läromedel i mediekunskap
Vad är en medieverkstad?
Skolbioprojekt

Ljudinspelningens grunder
Reportageteknik
Utrustningstips

Hemuppgift: Ljudövning med elever

Träff 2:

Uppföljning av hemuppgiften
Hur har det gått? Pedagogiska/metodiska aspekter?
Praktisk/tekniska aspekter?
Barn och TV
Mediefostran
Videokameran och filmningens grunder
Videolek
Utrustningstips

Hemuppgift: Videofilmning med elever

Träff 3 och 4:

Uppföljning av hemuppgiften
Hur har det gått? Pedagogiska/metodiska aspekter?
Praktisk/tekniska aspekter?
Videoredigering
Dramaturgi
Upphovsrättslagen

Studiedag:

Gemensam för alla medieansvariga och rektorer
Karin Stigbrand medverkar och arbetet med lokala kursplaner
startas
Brainstorm om medieundervisningens mål och innehåll

Träff 5:

Arbete med lokal arbetsplan i mediekunskap
Förbereda medieutbildning av skolans övriga lärare

Medieundervisningens innehåll

Under studiedagen den 9 november 1995 samlades alla medieansvariga lärare och deras rektorer för att gemensamt lägga upp det fortsatta arbetet med de lokala arbetsplanerna. Varje skola, som deltog i projektet, skulle nu med hjälp av den medieansvariges mediekunskaper formulera en egen lokal arbetsplan för medieundervisningen efter sina förutsättningar och behov. Studiedagen kändes som en milstolpe i projektet. Det hade nästan förflutit ett helt år sedan upptaktsdagen. Nu fick alla medieansvariga träffas igen och dela med sig av sina erfarenheter. Inte minst viktigt var det i detta skede av projektet att rektorerna kände delaktighet och tog en aktivare roll än hittills.

En del av dagen ägnades åt att de sex utbildningsgrupperna redovisade sina film- och radioövningar. Projektets referenspersoner fanns med under denna dag och tog aktiv del i arbetet i de olika grupperna som gruppleddare men även som föreläsare. Karin Stigbrand bidrog med en föreläsning om varför medieundervisningen är så viktig. Efter lunch delades gruppen in i fyra grupper: lågstadielärare, mellanstadielärare, högstadielärare och rektorer. Uppgiften var: brainstorm om medieundervisningens mål och innehåll. Vad är lämpligt för respektive stadium?

Lågstadiegruppens idéer

I lågstadiegruppen satte man direkt in mediekunskaperna i metodiska sammanhang. En form av idébank med hänsyn till elevernas ålder och mognad upprättades. Denna innehöll praktiska övningar med bandspelare, kamera och videokamera som syftade till att eleverna skulle lära sig använda tekniken. Dessa övningar integrerades med den språkträning som lågstadiet omfattar. Medietekniken användes också som ett medel för att stärka läs- och skrivprocessen. Men även renodlade teknikövningar framhölls där närheten till leken ansågs viktig. Lärarna hittade på en rad medielear som eleverna skulle göra för att bättre förstå hur tekniken fungerar.

Även mediekunskap som berör kunskaper om medierna ansågs ha sin plats. Demokratiträning, daglig tidningsläsning, propaganda, reklam och analys skulle ingå från de tidiga årskurserna.

Att berätta med hjälp av olika medier gavs stort utrymme och ansågs vara viktigt på lågstadiet. Som exempel på detta nämndes att göra korta filmer som berör elevernas förhållande till varandra, filmatisera en egen saga, göra en egen tidning och ett radioprogram som berör närmiljön.

Mellanstadiegruppen – mera tid tack!

I mellanstadielärargruppen diskuterades också medieundervisningens innehåll. Största delen av tiden gick dock åt till att lära känna varandra. Någon brainstorm ägde inte rum. Däremot fann man tiden väl utnyttjad ändå, eftersom man nu lärt känna varandra och fått ta del av hur de olika skolorna arbetade med medieundervisning. Gruppen framförde behov av att få mer tid vid ett annat tillfälle för att fortsätta erfarenhetsutbytet.

Högstadiegruppen – Bild – Sv – Sh

Högstadiegruppen hade vid många tidigare tillfällen diskuterat medieundervisningens mål och innehåll men utan att formulera detta i skrift. Deltagarna valde nu att sammanfatta sina diskussioner på följande vis:

Produktion och reflektion

Definition av medieundervisning: Vad lägger vi in i begreppet?

Videoproduktion, ljudproduktion, dator- och multimedieproduktion.

Medieundervisningen i åk 7–9 bygger på det som eleverna lärt sig om media i åk 1–6. Särskilt viktigt ansågs mediefostran i koppling till elevernas medievanor vara. Diskussioner kring etik och moral i medierna och givetvis praktiska produktioner nämndes som moment att behandla.

Produktion och reflektion kan man förhoppningsvis få in i en rad olika skolämnen. Barn av i dag utsätts för sådana mängder etermedia, att behov av bearbetning av den är ett måste. Detta såg högstadielärarna som en viktig del i fostran till kritiskt tänkande individer.

Produktion

Elever som så önskar, skall få möjlighet att t.ex. inom det lokala tillvalets ramar kunna delta i någon/några typer av medieproduktion. Elever som arbetar med egna medieproduktioner, skall göras medvetna om det budskap de förmedlar till lyssnaren/tittaren.

Alla högstadier i kommunen bör erbjuda något tillval, där medieundervisning ingår.

Medieproduktion kan med fördel användas vid ämnesövergripande studier.

Reflektion

Eleverna ska få tillfälle att kritiskt granska och analysera mediettringar som exempelvis TV: TV-reklam, rockvideo, spelfilm och datorframställda bilder.

Rektorsgruppen

I rektorsgruppen, där även jag som projektledare ingick, togs tillfället i akt att gå igenom medieprojektets historiska utveckling. Visserligen hade jag i ett initialt skede medverkat vid en rektorskonferens och berättat om utvecklingen i medieverkstadsprojektet. Det var nu över ett år sedan. I mina dubbla roller som både projektledare och utbildare hade utbildningsuppgiften och kontakten med de medieansvariga krävt all min tid. Informationen om projektets utveckling under grundutbildningsfasen hade vilat nästan helt på den medieansvarige.

En del rektorer uttryckte, att de inte kände till varken det ena eller det andra. Jag upplevde att de inte kände sig riktigt delaktiga. Efter genomgången om vad som varit vände vi tankarna mot framtiden. Den fortsatta diskussionen rörde sig i huvudsak om hur arbetet med de lokala arbetsplanerna och utbildningen av de andra lärarna ute på skolorna skulle gå till. Vi enades om att arbeta vidare efter följande riktlinjer: Lyft fram det som redan görs ute på skolorna! Sätt målen så att de är möjliga att genomföra! Starta med sådant som lärarna känner att de behärskar! Utforma utbildningarna efter de behov som varje skola anser att de har! Mediepedagogen finns som en absolut nödvändig resurs i utbildningsarbetet!

Ingen kunde dock förstå hur en mediepedagogtjänst på halvtid i framtiden skulle räcka till för rådgivning och utbildning av lärare på 34 skolor.

Utrustningsbehovet diskuterades också. Vilken utrustning skulle skolorna satsa på?

Innan studiedagen avslutades utsågs den grupp som skulle ha till uppgift att formulera den mediepedagogiska planen för åk 1–9 i Piteå kommun.

Dags för lokala arbetsplaner

Den femte kursdagen ägnades i huvudsak åt att förbereda de medieansvariga inför projektets nästa fas, i vilken arbetet med de lokala arbetsplanerna och utbildningen av skolans övriga lärare skulle planeras och genomföras. För att underlätta arbetet med arbetsplanerna tog utbildningsgrupperna fram ett gemensamt underlag. Underlaget kom att innehålla följande rubriker:

- Nulägesbeskrivning: Utbildning, utrustning och undervisning.
- Lokal arbetsplan för medieundervisning: Skolans mål.
Så här ska vi uppnå målen: a. Integrera, b. Projekt, c. Elevens val.
- Medieundervisningens innehåll a–ö.

Även den medieansvariges kommande uppdrag att fortbilda kollegorna på den egna skolan förbereddes. De medieansvariga fick ta del av kursplaner på mediefortbildningar som hade genomförts redan under skolmedieverkstads-projektet. Med dessa planer, den egna grundutbildningen och vetskapen att mediepedagogen skulle finnas som resurs även i denna fas av projektet, var det i detta läge inte möjligt att förbereda mer för den kommande fortbildningen.

Skolbio – ett följdprojekt

Från många skolor och medieansvariga framfördes önskemål om att lära sig mer om film. Vid åtskilliga tillfällen diskuterades filmens möjligheter som en väg till kunskap genom upplevelse. Dessa diskussioner ledde fram till att skolbiogrupperna bildades och att ett skolbioprojekt kom i gång under läsåret 1995/96. Skolbioverksamheten fick en bra start med bred uppslutning. Svenska Filminstitutet gav delvis stöd åt verksamheten under tre år och Skolstyrelsen stod för resten av kostnaderna. Villkoret var att skolorna inför varje läsår kunde välja vilken kulturaktivitet de ville delta i, där skolbio var ett möjligt val.

Sammanfattning av grundutbildningen

Så här i efterhand är det kanske de metodiska diskussionerna och viljan att hitta lämpliga former för medieundervisningen som engagerat mest. Många medieansvariga uttryckte, att den här utbildningen skulle de ha fått för länge sedan, men att den inte alls är tillräcklig utan bör följas upp med möjlighet till fördjupade studier både vad gäller den praktiska och den teoretiska delen. Följande citat är hämtade från de utvärderingar, som gjordes efter grundutbildningen, innan arbetet med de lokala arbetsplanerna hade kommit igång ute på skolorna. Den fråga som ställdes var: Hur kommer du att använda dina kunskaper? Många av svaren visar att kursen haft ett värde för att utveckla den egna undervisningen.

Börja använda videokameran och bandspelaren mera i undervisningen.

Jag kommer att använda media integrerat med de flesta ämnen vi har på mellanstadiet. Elevens val är ett självklart tillfälle att låta barnen bekanta sig med olika media och lära sig förstå det utbud, som de dagligen möter. Att de själva får producera text, ljud och bild är ett sätt. Ju mer jag själv lär mig, ju mer vågar jag låta eleverna göra.

Jag kommer att fortsätta att låta eleverna i åk 1–3 leka med och träna på: bandspelaren, videokameran, stillbildskameran. Jag tänker arbeta mer med att studera bilder, reklam, göra egna bilder i anslutning till bildundervisningen och i elevens val. Våga lite mera! Gå vidare – bli bättre!

En hel del av svaren berör uppdraget att vara medieansvarig och som sådan ha ansvar för att utbilda sina egna kollegor.

Med eleverna:

Kommer att arbeta med analys av reklam och tidningar, använda bandspelare, dator och tidningar samt eventuellt prova på lite filmning.

Kommer att fortsätta övningar med bandspelare och dator i klassen, samt analysera elevernas produktioner.

Se vidare den lokala arbetsplanen.

Med kollegorna:

Genomgång av olika sätt att använda bandspelare och videokamera i undervisningen.

- 1. Bistå mina kollegor när de behöver hjälp med redigeringsutrustningen.*
- 2. Utbilda elever i handhavande av kamera och redigeringsutrustning.*
- 3. Försöka inspirera mina kollegor att i större omfattning använda kamera och bandspelare som ett alternativ till papper och penna.*

Kursen har varit en viktig inspirationskälla. Det är inte alltid andra kollegor tycker att just detta är ett viktigt område i tider av läroplansdiskussioner och barnomsorgens samgående med skolan.

Eftersom jag har fått bekanta mig med videokamera och bandspelare så känner jag att jag är trygg med dessa. Det har blivit så att jag använder dessa hjälpmedel naturligt i mitt arbete med eleverna. Nu återstår det att frälsa mina kollegor och visa att det inte är så svårt eller besvärligt samt att föra vidare kunskapen om att eleverna genom att själva arbeta med media blir kritiska till och medvetna om hur de manipuleras.

I stort kan man sammanfatta svaren med att alla fått förståelse för medieundervisningens betydelse. För projektets nästa fas, arbetet med att formulera en lokal arbetsplan, var det nu bara att hålla tummarna för att de medieansvariga lärarnas kunskaper och insikter var tillräckliga för att vägleda dem i det arbetet på den egna skolan. Utfallet av detta kändes för mig som den egentliga utvärderingen av grundutbildningen.

PÅ DET FJÄRDE SKA DET SKE...

Ut i verkligheten

Tre månader senare. Samma rektor och samma mediepedagog:
– Jag har en vision om att mediepedagogiken ska få genomsyra all undervisning och att början ska vara redan på förskolan, sade rektorn.

Mediepedagogen, tagen av beundran, begrundade och gömde det sagda i sitt hjärta.

Den del av projektet som vi nu kommit fram till var avgörande för framtiden. Ett vägskäl i vågskål. Vilka vägar skulle skolorna ta? Skulle medieundervisningen bli en dagslända eller göras rumsren?

Sedan grundutbildningsfasen avslutats utsåg MiP en dokumentationsgrupp med uppdrag att besöka projektskolorna. Syftet var först och främst att stötta de medieansvariga i arbetet med den egna skolans lokala arbetsplan i media, men också att dokumentera verksamheten.

Frågan som nu gällde var:

Går det att ge medieundervisningen en självklar plats i grundskolan?

Hej! Hur går det?

Att åka runt och besöka skolorna var berikande på många sätt. Det märktes också en tydlig uppskattning när vi kom. Det var viktigt att det inte bara var den medieansvarige som vi träffade. Vi fann att intresset för att integrera media i undervisningen helt klart var ”på tillväxt”. Utbildningen av medieansvariga hade betytt mycket och många skolor arbetade på att formulera en lokal arbetsplan för medieundervisningen. Ingen av de skolor vi besökte ifrågasatte medieundervisningens plats i grundskolan, men såg en hel del hinder för att kunna förverkliga sina idéer. Behovet av fortbildning var fortfarande stort och utrustning saknades på många håll. Förutom dessa behov av resurser var det tydligt att uppmuntran och utbyte av tips och idéer krävdes för att hålla allt i gång.

Elevsynpunkter

De elever som vi pratade med var mycket positiva till medieundervisning. Den praktiska och skapande delen var särskilt uppskattad. De skulle gärna se att det fanns mer tid att jobba med analys av medierna. I en av skolmedieverkstäderna träffade vi några elever i åk 9. Vi pratade om deras filmarbete. Pojkarna berättade engagerat om sina upplevelser och vedermödor under höstterminen. Med stolthet förklarade de att de tagit stort ansvar och arbetat mycket självständigt.

- Det känns skönt att få uttrycka sin avsky mot rasism, sade en av pojkarna, som tillsammans med de andra just avslutat ett stort filmprojekt mot rasism. De andra nickade instämmande.
- Alla skolor borde ha en medieverkstad, så att eleverna får göra egna filmer, eftersom man då blir mer kritisk till vad man

ser. Pojkarna anåg att film var ett mycket effektivt sätt att nå människors känslor med.

Vårt samtal kom in på deras inställning till medier. Främst diskuterade vi TV-mediet. De flesta ansåg, att de inte alls ägnade lika stor del av dagen till att ”dega” framför TV:n, som när de gick på mellanstadiet.

– Det är ju bara skit för det mesta på TV, menade eleverna. Till sist ville de gärna visa sina filmer: ”The Ultimate Båträjs” en film för alla små barn och lekfulla vuxna och ”Shelter surrender to your TV”, ett upprop mot rasism.

Efteråt fortsatte vårt samtal om de egna filmernas budskap och om deras känsla av att ha gjort något bra. Lärarna som handlett pojkarna i deras filmarbete ansåg att praktiskt filmarbete är metodiskt svårt och krävande att genomföra i helklass.

– Det är omöjligt att hinna med trettio elevers praktiska filmproduktion under fyra veckotimmar. Därför har vi förlagt sådant arbete till tillvalsämnet istället för till de ordinarie bildlektionerna. Det är synd, för det innebär att inte alla elever kommer att få möjlighet att arbeta praktiskt. Bildämnet ger givetvis eleverna teoretiska kunskaper i bild- och filmanalys. Men man kan utan vidare konstatera att eleverna engagerar sig på ett helt annat sätt när de får möjlighet att arbeta praktiskt med att göra egna filmer.

Vi gjorde också ett besök på skolans teaterlokal. Där pågick lektion för fullt och årskurs 9 repeterade sin pjäs. Den handlade om hur det är att vara tonåring. Scenografin verkade vara klar och ljuset testades. Scenen föreställde mamma, pappa och dotter i ett gräl vid matbordet. Grälet gällde anskaffning av parabolantenn.

Alla är inne i sitt. Dokumentationsgruppen smög ut och konstaterade, att här var det en skola som verkligen försökte.

Tillgång till utrustning

På ett ställe hade föräldrarna köpt in en videokamera till skolan. När dokumentationsgruppen kom på besök, var kameran till på köpet utlånad till en annan skola!

I projektets inledningsskede gjordes en inventering av vilken utrustning som fanns på skolorna. Det visade sig att bara några få skolor hade tillgång till utrustning av det slag som krävs. Utifrån detta gjordes ett gemensamt äskande till kommunen för medel till inköp av AV-utrustning till kommunens skolor. Tyvärr fick skolorna inga pengar. Men vårt äskande skulle tas med nästa år.

Detta faktum kunde påverka hela projektet negativt. Kunskaper är färskvara. Om inte skolan har tillgång till lämplig utrustning, så kan det utgöra ett hinder för att fortsätta utveckla medieundervisningen.

Skolbesöken gav en tydlig bild av att grundutbildningen för medieansvariga lärare hade väckt behov av att använda medieutrustning i högre grad än tidigare. En del skolor hade köpt in utrustning för att komma igång, medan intresset var högt. Andra skolor hade hoppats på att det gemensamma äskandet till kommunen skulle beviljas och tvingades nu att ligga lågt och satsa på att själva gmeta ihop till utrustning. Skolornas strategi för att lösa utrustningsproblemet varierade. Vi besökte en liten 1–6 skola långt från centralorten och en centralt belägen 1–3 skola. De medieansvariga lärarna på dessa två skolor tillhörde under grundutbildningen samma utbildningsgrupp. Skolorna

hade helt olika handlingsplaner. Bägge markerade dock en vilja att främja utvecklingen positivt.

Den lilla byskolan och dess medieansvarige lärare var inte obekanta i mediepedagogiska sammanhang. Redan 1991 deltog man i Nils Holgersson-projektet. Eleverna fick möjlighet att göra film tillsammans med AV-Media i Luleå. Filmen, som heter *Vad Nissan inte visste om Piteå*, har prisbelönats. Trots detta hade medieundervisningen inte utvecklats vidare ännu.

Skolans medieansvarige förklarade varför:

– Efter Nils Holgersson, som på många sätt gav mersmak, ville vi fortsätta med att utveckla medieundervisningen på skolan, men vi är som sagt en liten skola med begränsad ekonomi och alla tankar och idéer har strandat på, att vi inte ens har utrustning. Vi saknar allt. Att låna en videokamera från medieverkstan i den högstadieskola vi tillhör, som ligger flera mil bort, är minst sagt opraktiskt. Här har arbetet med att formulera en lokal arbetsplan i media inneburit att det ser ljusare ut inför framtiden.

Nu hade de tagit sig tid att tänka igenom hur de skulle gå tillväga, och det hade lett fram till flera förslag, som skulle förverkligas till hösten. Till att börja med skulle en stillbildskamera köpas in. Längre fram skulle det också bli en videokamera och en egen utrustning för att kunna redigera videofilm.

Utbildningen av de övriga lärarna skulle starta till hösten och sedan utvecklas fortlöpande allt eftersom utrustningen köptes in.

När dokumentationsgruppen kom till nästa skola blev vi visade till ett klassrum. Det första vi fick syn på var ett bord med sex

reportagebandspelare och mikrofoner. Den medieansvarige läraren berättade:

– Vi har köpt in dem, för nu ska vi verkligen se till att barnen får använda bandspelaren i sitt arbete.

Hon tyckte, precis som kollegan i byskolan, att all utrustning ska finnas tillgänglig i klassrummet och skolan. Det ska vara enkelt att använda den.

– Jag önskar att även videokameran fanns ständigt tillgänglig i klassrummet. Det är så många tillfällen att dokumentera och stärka barnet som försvinner när kameran förvaras i ett låst skåp någonstans i skolan.

Media på lågstadiet

Lågstadiets elever tycker att det är roligt att arbeta med bandspelare och kamera. Något som många lågstadielärare hade upptäckt. Elevernas intresse för mediekunskapen hade i sin tur påverkat och styrkt lärarna att mer än tidigare integrera media i undervisningen. Lärarna vi pratade med såg det som ett bra sätt att kunna variera arbetet. Men också utvecklande för de barn som har svårt för att läsa och skriva, som istället kan uttrycka sig med hjälp av ljud och bilder.

Vi dröjde oss kvar i klassrummet med bandspelarna och lyssnade till en medieansvarig med många idéer om hur medierna ska integreras i de små barnens undervisning. Läraren tyckte att lågstadiet inte kan vänta längre med att komma igång. Det fanns för hennes del inga hinder för att integrera medierna i undervisningen.

– Jag har varit lärare i 27 år och det finns allt att vinna på att låta eleverna få en bättre medieundervisning. Vi är ju också med i skolbioprojektet och det var många elever, som aldrig hade varit på bio! Tänk dig, skolan var först med något, som kändes viktigt och stort för barnen!

Den här läraren betonar att medierna ska användas i ett naturligt sammanhang. Skolan ligger granne med ett ålderdomshem. Där fick eleverna besöka äldre människor för att ställa sina frågor. Det innebar många möjligheter till integration av medierna i undervisningen och samtidigt att föra in närsamhället i skolan. Det är meningen att barnen först skall lära sig grunderna i att spela in och sedan gå ut som små reportrar med bandspelare.

Läraren betonade att det är viktigt att man lyssnar på barnen och låter dem komma med synpunkter på sina radioprogram. Hon ansåg att eleverna har en slags inbyggd kvalitetskontroll både vad gäller den tekniska kvaliteten och innehållet.

– De hör direkt skrapljud och andra eventuella missar. Den tekniska färdigheten tillägnar de sig relativt snabbt. Innehåll, syfte och målgrupp får man jobba mer med för att barnens program ska utvecklas.

Beträffande arbetet med skolans lokala arbetsplan hade processen påbörjats genom att underlagsmaterialet delats ut. Var och en fick tillfälle att fundera på sitt håll. Sammanställningen skulle ske vid en konferens.

Själv ville den medieansvarige gärna lära sig mer om video-redigering och drömde om att skolan skulle köpa in en digital kamera.

Vi lämnade skolan och reste vidare mot en annan, övertygade om att här vilade projektet i famnen på en eldsjäl som kände ansvar för att sprida sina insikter.

Rollen som medieansvarig

De medieansvariga hade en svår uppgift. Hur väl de skulle lyckas med att föra ut sitt budskap var beroende av många människors välvillighet. Rektors stöd visade sig vara avgörande. Kollegernas inställning till medierna och medieundervisning likaså. Mötena med de medieansvariga gav många olika perspektiv på rollen som medieansvarig. Våldigt många hade redan startat arbetet med lokala arbetsplaner och planerat in fortbildning för kollegerna. Allt var gott och väl kan man säga. Men på andra ställen gick det inte alls lika lätt, trots att både rektor och medieansvarig arbetade tillsammans och stöttade varandra.

En av de medieansvariga lärarnas berättelse om tiden efter utbildningen ger en bild av dessa svårigheter. Inför den kommande uppgiften att utbilda och leda utvecklingen på den egna skolan kände hon sig osäker. Dels därför att hon tyckte att hon själv inte hunnit med att lära sig tillräckligt och dels behövde mer kunskap om den tekniska biten. Det hade också känts tungt att övertyga kolleger om att arbeta mer med medieundervisning. Rektorn menade att detta motstånd är något, som man kan utbilda bort.

– När väl den enskilde läraren upptäcker det här arbetssättet, kommer de att få många vinster i sitt arbete, sade rektorn och påpekade också, att det är ett mer krävande arbetssätt att låta eleverna arbeta med medieproduktion. Det går åt fler vuxna.

Där fanns stora möjligheter till samverkan mellan fritidspedagogerna och lärarna. Denna skola hade ett elevens val som heter Bild–Media. Det var den medieansvarige som ansvarade för detta val. Både rektor och medieansvarig ansåg att skolan har ett viktigt uppdrag i att möta barnen i deras värld och att låta dem berätta på sitt sätt om sig själva och om sin hembygd.

Skolan har en vänort i Minnesota. Som ett led i utbytet kommer skolan att göra en video, där barnen får presentera sig. De ansvariga hoppades att detta skulle ge bestående kunskaper och framtidshopp.

– Vi betyder något. Vi får inte svika barnens vilja att berätta, sade rektorn avslutningsvis.

Media som elevens val

Vi fann att många skolor hade valt att starta ett fritt val med medieinriktning. Detta ansågs vara ett sätt att börja på. I de flesta fall var det den medieansvarige som drev elevens val. Vi resonerade om risken att medieundervisningen skulle isoleras och begränsas till att enbart vara en valbar aktivitet. Vi besökte en åk 1–6-skola med många elever och en sedan många år verksam medieansvarig. Där hade man lyckats fint med att sprida medieintresset till en växande skara elever och lärare. Elevens val hade fungerat som en motor i den utvecklingen. Man hade arbetat aktivt med media under många år. Super 8-film, videofilm, foto, radioteater och radioprogram för närradion hade producerats av en mängd elever under årens lopp. Studiebesök på bl.a. TV, radio och ortens tidning hade genomförts årligen. Medieundervisningen bedrevs inte uteslutande inom elevens val utan också i engelska, svenska och OÄ. Målet var att få många lärare engagerade i mediearbetet.

På en annan skola hade barnen själva önskat media som elevens val, och i dag kunde skolan erbjuda denna möjlighet. Tillvalsämnet hette Media/kommunikation och eleverna fick en kurs, som pågick under åtta veckor. Grupperna planerade tillsammans med läraren vad de skulle arbeta med. Hittills hade man gjort egna reklamfilmer och radioprogram. Den medieansvarige på denna skola ansåg att elevens val var ett bra sätt att bygga upp ett medieintresse. Det betraktades som en inkörsport för den utvidgade integrerade medieundervisningen.

Film- och bildanalys hade lyfts fram som baskunskaper av lärarkåren vid just denna skola.

Mediepedagogik och specialpedagogik

Av många lärare fick vi höra samma sak. De berättade om hur de upplevt att barnens självkänsla hade stärks genom upptäckten av de nya verktygen. De yngsta barnens fascination över att se sig själva på video öppnade stora möjligheter att arbeta med barnens självbild. I kommunens hörselklass hade goda resultat uppnåtts genom användandet av videokameran i teckenspråksundervisningen. Här finns mycket att hämta för lärare som arbetar med elever med olika handikapp och inlärningssvårigheter. Ett fascinerande område att ge sig i kast med.

Datorer och media

En kommunal satsning på inköp av datorer till låg- och mellanstadieskolorna hade genomförts samtidigt med medieutbildningsprojektet. Under vår dokumentationsrunda fann vi konkreta spår av den satsningen. Alla skolor hade datorer i klassrummen och många lärare hade också fått fortbildning i dator-

användning. Användningen varierade från att eleverna arbetade med ordbehandling eller speciella skolprogram till att man kommunicerade med hjälp av modem och e-post. Några skolor hade skaffat scanner för bildbearbetning. Under hela projekt-tiden hade dessa satsningar på media och datorer skett parallellt men utan samordning. Det hade i sig inneburit svårigheter att argumentera för att mediebegreppet också omfattar datorer.

I kommunen fanns en organisation av datoransvariga lärare. Datorer är något skilt och unikt anser många datoransvariga, och de medieansvariga har nog av att erövra de redskap, som traditionellt har tillhört datorlärarens område. Det har varit en styrka när den dator- och medieansvarige varit en och samma person. Deras erfarenheter är viktiga och vägledande inför framtiden. Det borde vara en klar fördel att sammanföra de medieansvarigas och datoransvarigas kunskaper för att ytterligare utveckla mediepedagogiken. Många skolor uttryckte också ett behov av att utveckla undervisningen kring multimedia, som här står för gränslandet mellan media och datorer.

Därför var det med stort intresse vi besökte den skola i kommunen, som kommit längst med datorbaserad undervisning. Där betraktades datorerna främst som verktyg för kommunikation och produktion. Eleverna kommunicerade med andra skolor och hade en egen e-postadress och hemsida. Man var också med i ett projekt, där elever höll på att skriva en bok tillsammans med författaren Lasse Ekholm. I övrigt fanns ingen utrustning för medieundervisning, men både lärare och elever skulle gärna vilja köpa in bandspelare och videokamera för bland annat elevens val och dokumentation. Planering för detta var på gång inför nästa läsår. Mediekunskaperna välkomnades och sågs som ett sätt att fördjupa och bredda datoranvändningen.

Även andra skolor hade lyckats väl med att sudda ut gränsen mellan datorer och media. För dem handlade det om samma sak. Goda mediekunskaper, såväl praktiska som teoretiska, är nödvändiga för att utveckla pedagogiken med hjälp av datorer.

Visst! Vi är verkligen på väg!

Dokumentationen av varje enskild skola gav en god bild av ett pågående utvecklingsarbete, där medieundervisningen satts i centrum i den pedagogiska diskussionen.

Tanken inför arbetet med de lokala arbetsplanerna var att varje skola skulle utvecklas utifrån de möjligheter, som finns här och nu. Att bygga på det som redan görs inom medieundervisningen och att vidareutveckla sina egna visioner och sätta ner dem på pränt, verkar vara en framkomlig väg.

PÅ DET FEMTE SKA DET GÄLLA...

Mål och arbetsplaner

Dags att sammanställa

Så småningom började skolornas planer och underlag att droppa in. Jag tog del av dem med stor beundran över hur väl de medieansvariga lyckats med sin uppgift.

Sammanfattningsvis kan konstateras att 29 skolor av 32 hade genomfört arbetet med att diskutera hur de ville utforma medieundervisningen på sin skola. Tre skolor hade inte redovisat.

Tretton skolor hade formulerat en lokal arbetsplan för sin medieundervisning. Där var man redan på det klara med vad man ville och vilka mål, som man ansåg vara viktiga att uppnå.

Alla skolor hade angivit mål för medieundervisningen antingen i de redan tagna lokala arbetsplanerna eller nedtecknade i underlagsmaterialet. Fjorton skolor hade kommit med förslag på projekt och teman. Detsamma gällde medieundervisningens innehåll a–ö. Elevens val fanns, eller planerades, av sjutton skolor. Nulägesrapport hade lämnats in av 22 skolor.

För att tydligare kunna ge en bild av utvecklingsarbetet sammanställdes allt material i tabellformat. Detta material delades ut till alla berörda. Sammanställningen kom att bli ett mycket

viktigt dokument. Här syntes det svart på vitt vad som åstadkommits. Jag redovisade resultaten inför rektorskonferensen, skolstyrelsen och givetvis alla medieansvariga. Sammanställningen hjälpte till att bygga upp känslan av vi-anda. Låt oss se närmare på de olika delarna i sammanställningen.

Fakta–fostran–färdigheter

Ytterligare ett försök att få grepp om medieundervisningens innehåll genomfördes som en uppföljning av den brainstorm som tidigare ägt rum. Meningen med formuläret "Medieundervisningens innehåll a–ö" var att få en bild av vilka moment inom mediekunskapen, som lärarna ansåg lämpliga att arbeta med i de olika årskurserna. Uppdelningen föreslås av Karin Stigbrand (1989). Som en översiktlig indelning av dessa moment infogade vi begreppen fakta, fostran och färdigheter. Många medieansvariga ansåg att sammanställningen var ett bra verktyg för arbetet med de lokala arbetsplanerna. Det var något konkret som de kunde utgå ifrån. Några var dock tveksamma till vad detta kunde tillföra och tyckte att sammanställningen bara belyste hur svårt och komplext området är. Men även dessa ansåg att samverkan med lärare i andra årskurser på något sätt kräver att momenten tydliggörs. Hur ska man annars fördela ansvaret med ett helhetsperspektiv på eleven. Grundutbildningen hade heller inte omfattat allt som tas upp i sammanställningen. Utgångspunkten blev att de som ansåg sig ha nytta av att använda formuläret skulle göra det. De övriga skulle låta bli. Inga övriga instruktioner gavs. Det var fritt fram att ange moment även för andra årskurser än dem som den egna skolan omfattade.

14 av 29 skolor hade fyllt i. Siffrorna i kolumnerna anger antal skolor. Det faktum att endast hälften av skolorna använde underlaget visar på en viss tveksamhet till formuläret, vilket måste vägas in vid tolkningen. Alla slutsatser om medieundervisningens innehåll utifrån detta material kan bara antyda en viss riktning.

FAKTA

Rubrik	Åk	1	2	3	4	5	6	7	8	9
a. Nyhetsförmedling/ värdering		4	5	9	11	11	11	6	6	6
b. Mediernas arbetssätt			1	3	3	6	5	4	5	4
c. Produktionsvillkor Marknadsföring		1	1	2	1	3	3	3	3	5
d. Makt och ägande- förhållande							2	2	3	3
e. Konsumtionsmönster		2	3	3	3	3	5	4	4	5
f. Teorier om påverkan		5	5	5	8	9	9	3	4	5
g. Kommunikations- modeller				1	3	3	4	3	3	3
h. Journalistik mer allmänt			1	3	3	3	4	4	4	5

Min förutfattade mening om resultatet av fakta-momenten var att i huvudsak lärare i årkurs 7–9 skulle känna ansvar för att ta in dem i sin undervisning. Men resultatet visar att rätt många tycker att även åk 1–6 bör ta del av moment som nyhetsvärdering och olika teorier om påverkan.

FOSTRAN

Rubrik	Åk	1	2	3	4	5	6	7	8	9
i. Samtal om aktuella program		9	10	10	12	11	11	6	6	6
j. Opinionsbildning/ demokrati		4	4	4	4	5	6	6	6	6
k. Massmediernas historia				2	1	1	3	2	5	4
l. Mediepolitiska frågor						1	2	1	1	5
m. Morgondagens medier		1	1	1	2	2	2	1	1	3
n. Underhållningsväldet		8	8	9	10	10	11	5	6	6
o. Elevernas favoritprogram, diskussion		10	10	10	11	11	11	6	6	6
p. Resonemang om ”skräp” kontra kultur		5	6	9	9	11	11	5	4	4
q. Se kvalitetsfilm på skoltid		9	9	10	10	11	10	5	5	6
r. Propaganda och reklam		7	8	8	8	10	9	5	5	5

Under denna rubrik finns betydligt fler moment som skolorna ansåg ska inrymmas i medieundervisningen. Moment n–q bör vara årligen återkommande inslag. Moment m:s låga siffror beror säkerligen på att man inte anser sig behärska frågan, vilket i sig inte är att undra på med tanke på områdets snabba förändringstakt.

FÄRDIGHETER

Rubrik	Åk	1	2	3	4	5	6	7	8	9
s. Filmanalys/bildanalys		7	8	8	4	7	7	6	5	4
t. Berättarteknik/ klipptechnik		2	2	2	2	3	4	4	4	5
u. Språkanalys/dramaturgi		1	1	1			1	3	4	4
v. Studiebesök på tidning		3	3	3	5	8	6	6	3	3
w. Studiebesök på lokal- radio el. lokal-TV		1	1	4	4	3	3	3	3	3
x. Skriva tidningsartiklar		1	3	6	9	9	10	7	6	6
y. Gör bilder/diaserier		9	9	10	9	9	9	7	6	6
z. Göra ljudinspelningar/ radioprogram		7	10	11	11	11	11	8	6	5
å. Göra videoprogram		1	1	6	8	10	9	5	6	6
ä. Göra film		1	1	2	3	4	4	4	5	5
ö. Göra multimedia		1	1	1	1	2	5	8	4	4

Vad gäller den praktiska mediekunskapen verkade skolorna anse att medieproduktion bör vara återkommande inslag i undervisningen från åk 1–9. För de tidigare årskurserna anses det vara lämpligt att börja med ljudövningar, foto och bild/film-analys. Den rörliga bilden, film och video kan ha sin start från åk 3–4. När det gäller studiebesök, verkar det som om medie-institutionerna i Piteå kommer att få fler besök än de tål fram-över. Här är det absolut nödvändigt med en samordning och en plan för studiebesök om inte kaos skall uppstå!

Parallellt med diskussionen om ämnets innehåll formulerade man på skolorna målen för arbetet.

Skolornas mål

I denna tabell finns en sammanställning över de mål som skolorna har tagit som sina.

Skolans namn/ årskurser	Sammanställning av skolornas mål
Porsnässkolan åk 6–9	Tyngdpunkten bör vara, enligt Lpo 94, att eleverna skall arbeta med olika medier genom: Texter, bilder och ljud. Detta arbete bör integreras utifrån ämnenas olika förutsättningar.
Holmträsk skola åk 1–6	Eleverna skall ges verktyg att kritiskt granska och analysera dagens massmedieutbud. Utveckla färdigheter så att de vill och kan använda olika medier i sitt dagliga arbete.
Sjulsmarks skola åk 1–6	Eleverna skall ges möjlighet att uppnå målet att kunna granska och analysera dagens massmedieutbud. Eleverna skall ges möjlighet att lära sig arbeta med och använda media.
Christinaskolan åk 7–9	Vi vill med vår medieundervisning aktivera eleverna, möjliggöra association, reflektion och kritisk vakenhet. Vi vill lära eleverna mediernas språk och villkor. Vi vill lära eleverna kommunicera medialt.
Norrmalmskolan åk 1–6	Kontinuerligt arbeta med media för att skapa intresse och förståelse. (Låg) Målet är att ge eleverna en grundkunskap om medierna och deras roll i samhället samt att ge dem möjlighet att praktiskt arbeta med olika medier för att förstå hur dessa kan påverka oss och det samhälle vi lever i.
Djupviksskolan åk 1–3	Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av åk 3: Utvecklat färdigheter och praktiska kunskaper i att använda: bandspelare, stillbildskamera, videokamera och dator. Fått kunskaper om mediernas roll och inflytande.
Solanderskolan åk 7–9	Målet för medieundervisningen i skolan är att ge eleverna kunskap om mediernas roll och påverkan i samhället, samt förtrogenhet med de verktyg, metoder och uttryckssätt som används i skapandet av mediala produktioner. Dessutom skall eleven övas i att värdera och analysera egna och andras produkter.

Skolans namn/ årskurser	Sammanställning av skolornas mål
Sikfors skola åk 1–6	<p>Eleverna skall ges verktyg att granska och analysera dagens massmedioutbud.</p> <p>Utveckla färdigheter, praktisk kunskap i att använda medier. Praktiskt arbete med media skall användas i alla skolans aktiviteter, för att ge ett ökat intresse, engagemang och förståelse.</p>
Björklundaskolan åk 1–3	<p>Vi vill lära oss mer innan vi fortsätter med att arbeta med eleverna. Vi har påbörjat utbildning av lärarna. Vi återkommer med en plan senare. Viljan finns hos oss.</p>
Öjaskolan åk 4–7 hörselklass	<p>Utveckla elevernas förmåga till kritisk granskning av det massmediala utbudet.</p> <p>Utveckla färdigheter i användandet av massmedier.</p> <p>Införliva användandet av medier i skolans alla ämnen och aktiviteter.</p>
Hortlax högstadieskola åk 7–9	<p>Vi vill använda medier som verktyg för förståelse och inhämtande av kunskaper när så anses lämpligt. Alla skolans elever skall ta del av medieundervisning.</p> <p>Bild: åk 9 arbetsområde Film- och TV-analys och värdering.</p> <p>Bof: åk 8/9 projekt multimedia.</p> <p>TUFF åk 7, 8, 9 Film, video, radioproduktioner i dokumenterande, underhållande och lärande syfte. Ge grundläggande färdigheter och kunskaper inom teater, video, radio, film, redigering, massmedia och tidningsproduktion.</p>
Hemmingsmarks skola åk 1–6	<p>Eleverna skall veta att det finns en människa bakom varje mediebudskap.</p> <p>Eleverna skall ges tillfälle att diskutera mediernas budskap och roller.</p> <p>Eleverna skall ha använt verktyg för bild, ljud, text och rörliga bilder.</p> <p>Medieundervisningen ingår i timplanens alla ämnen.</p>
Blåsmark skola åk 1–6	<p>se Hemmingsmark.</p> <p>Kritiskt granska och analysera massmedia.</p> <p>Lära sig använda olika media och att arbeta praktiskt inom skolans ram.</p>

Skolans namn/ årskurser	Sammanställning av skolornas mål
Ljungskolan åk 1–6	<p>Praktiskt arbete med media i skolans alla ämnen för att ge ökat engagemang, intresse och förståelse för nutid och omvärld.</p> <p>Lära sig använda redskapen: videokamera, bandspelare, kamera, dator samt dessutom använda dagstidningar.</p> <p>Lära sig kritiskt granska massmediernas manipulativa krafter.</p> <p>Utveckla medieundervisningen så att den blir ett naturligt verktyg i all undervisning.</p>
Norrbyskolan åk 1–6	Göra eleverna medvetna om mediernas makt och inflytande i vårt samhälle.
Sjulnäs högstadieskola åk 7–9	<p>Eleven skall få</p> <ul style="list-style-type: none"> - verktyg och färdigheter att analysera, genomskåda och kritiskt granska dagens massmedieutbud på video, film och teve, i radio, tidningar och olika former av datormedia, - utveckla praktiska kunskaper och färdigheter i att själv skapa underhållning och information med dagens medier, - använda sina kunskaper i praktiskt mediearbete i alla skolans ämnen och aktiviteter för att på modernt sätt göra redovisningar, föredrag, presentationer och dokumentationer.
Sjulnäs mellanstadium åk 4–6	<p>Alla barn skall kunna göra en ljudinspelning.</p> <p>Alla barn skall ha provat att videofilma.</p> <p>Alla skall ha deltagit i att göra en skoltidning.</p> <p>Alla skall kunna använda ett ordbehandlingsprogram på dator.</p> <p>Alla skall ha varit med om att analysera en film.</p>
Långnässkolan åk 1–3	<p>Eleverna ska ges tillfälle att analysera och kritiskt granska dagens massmediautbud.</p> <p>Eleverna skall få praktisk kunskap i att använda medier.</p> <p>Praktiskt arbete med media integreras i övriga ämnen för att ge ökat intresse, engagemang och förståelse.</p>
Böle skola åk 1–6	<p>Målsättning för medieundervisning.</p> <p>Alla elever skall kunna använda bandspelaren.</p> <p>Alla elever skall kunna använda videokameran.</p> <p>Alla elever skall kunna analysera bilder utifrån sin mognadsnivå.</p> <p>Eleverna skall bli medvetna om mediers, framför allt bilders, påverkan.</p>

Skolans namn/ årskurser	Sammanställning av skolornas mål
Lillpite skola åk 1–6	Få en uppdaterad utbildning. Få en behovsanpassad utrustning. Vision: Att få en tekniskt utrustad skola så att vi kan integrera media i många verksamheter. Att hos eleverna skapa en analytisk förmåga så att de kan tolka bildens budskap och syfte.
Pitholms högstadieskola åk 7–9	Kunskaper om massmedia. Analysera och kritiskt granska mediernas budskap. Få praktisk kunskap i att använda medier. Utvärdering sker muntligt eller skriftligt i direkt anslutning till utförda uppgifter med medieanknytning.
Pitholms LM skola åk 1–6	Eleverna skall få kunskaper om medier och deras roll. Eleverna skall få analysera, tolka och kritiskt granska budskap i text, bild och ljud i olika medier. Eleverna skall få arbeta praktiskt med bandspelare, dator och eventuellt videokamera.
Munksunds skola åk 1–6	Få kunskap om massmedia, förstå deras roll och inflytande. Praktiskt kunna använda medieverktyg.
Strömnässkolan åk 1–6	Fortlöpande samtal om medias (TV, video och tidningar) påverkan och innehåll utifrån elevernas erfarenheter, Tre kronor, Rederiet osv. Reklam, skräp kontra kultur, underhållningsväld. Information om nyttan av våra medier sett ur en positiv synvinkel.
Klubbgårdsskolan åk 1–5	Få kunskap om massmedia, förstå deras roll och inflytande. Granska och analysera. Använda sig av massmedia för att få kunskap. Praktiskt kunna använda sig av medieverktyg.

Exempel på lokala arbetsplaner

Det fanns inget facit på hur en skolas lokala arbetsplaner skall formuleras. Det viktiga är absolut inte själva dokumentet utan att man tillåter sig att sätta sig ner och diskutera om vad man vill och hur detta ska göras. De färdiga arbetsplaner som skickades in var alla olika. Här presenteras två som exempel.

Den första har upprättats på en 1–6-skola, med stor erfarenhet av skolutveckling. Deras allmänna krav på en plan är att den inte får vara längre än en sida. Målen ska gå att utvärdera, vilket också fastslås i själva dokumentet.

Hemmingsmarks Ro, 96 03 07

Lokal arbetsplan

LPO sid. 10 Mål att uppnå:

Skolan ansvarar för att elev efter genomgången grundskola

- *Har kunskaper om medier och deras roll.*

KURSPLAN:

Strävansmål: Få kunskap om tidningarnas, reklamens och andra mediers språk och funktion samt utveckla sin förmåga att analysera, tolka och kritiskt granska budskap i olika medier.

SKOLANS MÅL:

- *Eleverna skall veta att det finns en aktiv människa bakom varje mediebudskap.*
- *Eleverna skall ges tillfälle att analysera mediernas budskap och roller.*
- *Eleverna skall ha använt verktyg för bild, ljud, text och rörliga bilder.*
- *Medieundervisningen ingår i timplanens alla ämnen.*

DELMÅL:

Åk 1: Kunna använda bandspelare för kortare inläsningar av tankar och bilder.

Åk 2: Veta hur man gör ljudupptagningar.

Åk 3: Veta hur en tidning är upplagd.

Åk 4: Praktisk användning och analys av rörliga bilder.

Åk 5: Analysera och kritiskt granska olika mediers budskap och sätt att arbeta.

Åk 6: Utveckla färdighet och praktisk kunskap i att använda medier av olika slag.

UTVÄRDERING:

Under ledning av rektor, i juni varje år.

Det andra exemplet har en annan utgångspunkt. Det vill inspirera och lyfta fram medieundervisningen genom konkreta förslag på vad som kan göras i olika ämnen. Denna plan är anpassad till högstadiets uppsplittrade ämnessystem.

Lokal arbetsplan i media Sjulnässkolan

Vad är vårt mål?

Eleven skall få:

Verktyg och färdigheter att analysera, genomskåda och kritiskt granska dagens massmedieutbud på video, film och TV, i radio, tidningar och olika former av datormedia.

Utveckla praktiska kunskaper och färdigheter i att själva skapa underhållning och information med dagens medier.

Använda sina kunskaper i praktiskt mediearbete i alla skolans ämnen för att på ett modernt sätt göra redovisningar, föredrag, presentationer och dokumentationer.

Hur kan vi nå målen?

Målen uppnås genom att eleverna från första klass och framåt stegvis tränas i att arbeta med dator, videokamera, videoredigeringsutrustning, ljudbandspelare och stillbildskamera. Detta arbete fortsätter i högstadiet då kunskaperna fördjupas i tillval som BOR (Bild-Ord-Rörelse), MUMS (Musik, Underhållning, Media och Skådespel) Miljö och Teknik men också i ordinarie ämnen som NO, Matematik, SO, svenska, språk, hemkunskap, slöjd, bild, musik och idrott. Media blir alltså ett naturligt verktyg för samarbete mellan två eller flera ämnen...

Sedan följer en uppräknig av förslag under respektive ämnesrubrik. Där ges också förslag på lämpliga ämnen att samarbeta med.

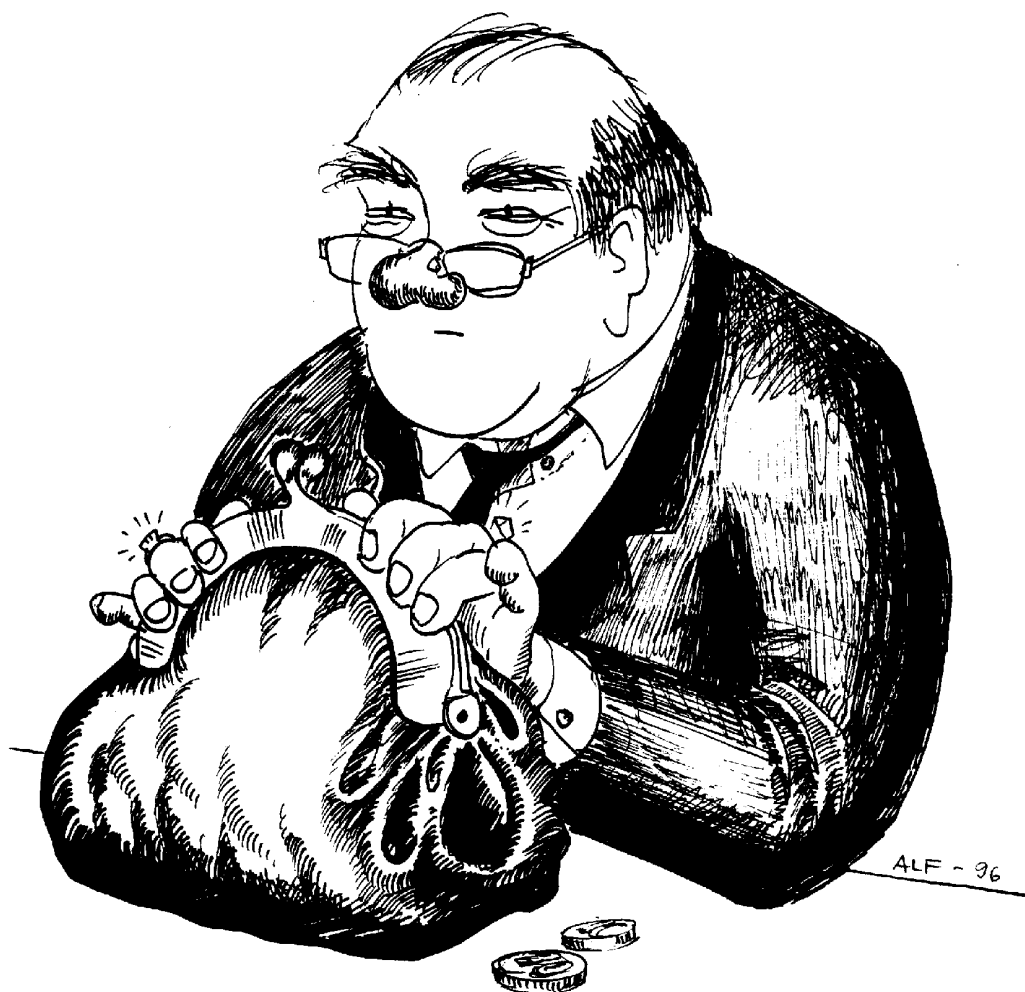
Dessa två planer får fungera som exempel på att skolornas faktiska förhållanden och olika sätt att arrangera undervisning först och främst styr planens utformning. Ämnesintegrering i åk 1–6 är en självklarhet medan det i åk 7–9 med uppsplittrat ämnessystem är betydligt svårare att arrangera.

Att arbeta ämnesövergripande

Här följer skolornas förslag på just ämnesövergripande projekt och teman. De medieansvariga framhöll de pedagogiska möjligheter som öppnar sig som ett argument för hur den praktiska delen av medieundervisningen kan integreras.

Skolans namn/ årskurser	Exempel på projekt och teman
Holmträsk skola åk1–6	Skoltidning, ”Stjärn-kanalen” TV ikväll, diverse program, redovisningar i SO/NO, Skolans radio/TV teater, dokumentation av diverse slag.
Sjulsmarks skola åk1–6	Temadag: Teater i åk 0–6. Eleverna skriver själva sagor. Vi gör TV-teater, radioteater. Vi bjuder in föräldrar och syskon en kväll och har trevligt tillsammans medan vi redovisar.
Christinaskolan åk 7–9	Samtliga temaområden inom SO och bild. Vid redovisningar. Dokumentärer, t.ex. närmiljön. I samverkan Bild-Svenska t.ex. illustrera berättelser. Hi-Sv t.ex. Historiska resor.
Normalmskolan åk 1–6	Att under lågstadiet göra tidningar som har mottagare. Att arbeta med bilder, ljud och film integrerat med olika ämnen kan ske kontinuerligt under hela mellanstadiet. Intervjuer, pjäser, redovisningar, dokumentationer, diskussioner om aktuella inslag i tidningar, radio och TV, skolbio och multimediaarbete. Vidareutveckla elevernas intresse, engagemang och förståelse för olika medier och uttryckssätt.
Djupviksskolan åk 1–3	Dokumentera elevens val. Filma och fotografera våra gamla/nya skolor.

Skolans namn/ årskurser	Exempel på projekt och teman
Solanderskolan åk 7–9	1. Text-bild-ljudskapande (sv-m-bild projekt). 2. Filmproduktioner-spelfilm-dramatiserade scener (So-språk-sv). 3. Dokumentärproduktioner-naturfilm-tillämpningsövningar – akustik optik. 4. Kabaré, musikal, underhållning (sv-mu-bild-slöjd). 5. Dokumentation av teman och projekt vid temadagar, friluftsdagar, skolavslutningar o.dyl. (text-stillbild, ljud, video).
Sikfors skola åk1–6	Dokumentation finns 100-tals tillfällen att göra i det dagliga arbetet.
Hortlax högstadieskola åk 7–9	Hembygden – intervjuer med reportagebandspelaren, Ung idag – ungdomskultur, trender, mode etc. Litteraturen genom tiderna – att med hjälp av litteraturen belysa människans situation i ett föränderligt samhälle. Integration av SL, SV, BILD, MUSIK, TUFF och språk. Eleverna använder sig av alla uttrycksmedel: skådespeleri, video, radio. Kärlek: se ovan .
Blåsmark skola åk 1–6	Mobbing, hembygden, årstiderna, dockor, drama, klassresa/lägerskola... Se vidare i lokal arbetsplan.
Ljungskolan åk 1–6	Forskning, olika redovisningar, nutidsorientering, redovisning av böcker, dokumentation. Se vidare i lokal arbetsplan.
Sjulnäs mellanstadium åk 4–6	Skolans tidning på dator – reportage, annonser, bilder. Skriva pjäser – göra radioteater. ”Dagens videofilmare” – får under en lektion filma fritt. Videofilma kamraters redovisningar och sketcher.
Pitholms högstadieskola åk 7–9	Kulturdagar, friluftsdagar, filmfestivaler – en vecka med film. Göra egna filmer. Videofilmningar och ljudupptagningar i samband med naturstudier. Inspelade videofilmer integreras i no-undervisningen. CD-rom i undervisningen.
Strömnässkolan åk 1–6	Göra klassens tidning. Skoltidning. Intervjuer av kamrater, vuxna och gamla. Enkla radioprogram. Mellanstadiet: försök till filminspelningar av klassens egna små teaterpjäser etc. Spela in egna reklamsnuttar.

Vi fick inga extra kommunala pengar för utrustning till skolornas medieundervisning. Det kändes som en besvikelse eftersom skolorna nu var motiverade och behövde utrustning för att komma igång.

Elevers val

Inte mindre än 19 skolor hade valt att starta, eller angav att de skulle starta, ett elevens val med medieinriktning. Många av dem hade utformats som en fördjupning av svenskan. Dessa syftar då till att stärka det narrativa. Ofta ingår teater. Målen för elevens val varierar. Men ett som återkommer i så gott som alla kursplaner är att man vill locka fram barnens berättande och fantasi. Detta vill man ska leda till ökat självförtroende hos eleverna. I 15 skolor fick eleverna arbeta med att göra en egen skoltidning. Tidningarna ges ut både digitalt och i papper. Namnen på valen varierar och ger sällan en direkt upplysning om dess medieinnehåll. TOF, TUFF, Skapande svenska, Skapande verkstad, Must är några exempel. En strävan inför framtiden borde var att dessa namn byts ut för att synliggöra medieinslaget. Varför inte kalla dem Media kort och gott?

Behov av fortbildning och teknik

Av de 22 skolor, som lämnade in en nulägesbeskrivning och behovsinventering kan följande utläsas av sammanställningen: Samtliga skolor har fått viss utbildning i mediepedagogik, oftast av den person som är medieansvarig på respektive skola. Det vill säga att grundutbildningen är den enda medieutbildning som lärarna fått del av. När det gäller datorfortbildning har betydligt fler lärare utbildats.

Samtliga skolor anger behov av fortbildning i datoranvändning och media. Som specifika önskemål på utbildningens innehåll anges bild- och filmanalys, videoredigering, pedagogisk tillämpning av olika medier och datorprogram, datorkommunikation, pedagogiska program och multimedia. Samtliga skolor har behov av mer utrustning. En del därför att de helt saknar

t.ex. videokamera och andra därför att de behöver fler för att kunna tillgodose ett ökat behov.

Den ursprungliga tanken att högstadieskolornas medieverkstäder skulle göras tillgängliga för alla kringliggande 1–6-skolor fick duga så länge. Emellertid visade det sig att en del skolor valde att köpa egen utrustning för att komma igång. På många håll hade arbetet med de lokala arbetsplanerna inneburit, att medieundervisningen lyfts fram och prioriterats. Nu fanns ingen väg tillbaka.

PÅ DET SJÄTTE SKA DET SMÄLLA!

Medieundervisning i praktiken

Alla lokala arbetsplaner måste omsättas i praktisk handling. Nu har turen kommit till lärarna som här får bidra med sina erfarenheter. Deras medieundervisningstips får utgöra startskottet på hur teori blir praktik.

Det så kallade medieundervisningstipset kom till som ett förslag från de medieansvariga lärarna. Man ville att alla skulle dela med sig av bra medieundervisningstips. En enkel blankett utformades. Den skickades ut till samtliga medieansvariga lärare, som i sin tur uppmanade både kollegor och elever att skriva ner bra idéer. Det gick dock ganska trögt i början. Kanske var det ovanan att visa upp något man gjort.

Så småningom började tipsen strömma in. Här följer en sammanställning av ett urval av dessa. Sammanställningen ger intresserade lärare möjlighet att ta del av hur kollegor på andra skolor arbetat med media i sina klasser. Jag låter en av lågstadielärarna inleda med sin berättelse om hur hennes egna mediekunskaper blev ett redskap för hennes och barnens fantasi.

* *Robot på semester*

En morgon mötte mig en flicka i skolan som frågade om hon kunde få tomkartongerna som stod i klassrummet.

– Javisst, sa jag.

– Jag ska göra en robot, sa hon.

Roboten blev upphovet till många skrivna berättelser. Genomgående var det så att många tyckte synd om roboten, som var så ensam, sedan vi gått hem på dagarna. De tyckte att han behövde en vän. Det blev en kartonghund. Hunden fick en matskål med ”mat”, roboten fick en karamellstrut i handen. Eleverna gjorde också en TV, som de ställde framför roboten vid skoldagens slut. När skolan slutade för terminen, tyckte jag att roboten skulle städas bort, för golven skulle bonas. Men jag kunde ju inte bara kasta bort allt. Jag tog hem roboten och kom på en idé. Jag hade beslutat mig för att göra en film om roboten på sommarnöje.

Så kom filmen om roboten Robert till. Nu ska barnen få filmen som hälsning när skolan börjar. De ska få skriva och rita hälsningar tillbaka. De ska även få filma och presentera sig för roboten på video. Detta passar bra eftersom vi har nio nya barn i klassen.

Statistik över elevernas medievanor

Som jag tidigare sagt anser jag att all medieundervisning måste bygga på elevernas medievanor. Här beskriver två högstadielärare två olika tillvägagångssätt för att läraren och eleverna ska få en bild över klassens medievanor.

** Enkät*

Högstadielärare 1:

Svenska och SO är mina ämnen på högstadiet. När jag planerar min undervisning vill jag på olika sätt kunna använda mig av elevernas mediekonsumtion. Jag brukar därför låta varje ny klass jag möter besvara en enkät över sina medievanor. En veckas samlad mediekonsumtion summeras och prickas in på ett diagram. Genom att sammanbinda prickarna med en linje ritas en medieprofil upp. Den kan ligga till grund för intressanta enskilda samtal med elever om hur de använder sin tid. En sammanställd klassprofil är också ett tankeväckande inslag på ett föräldramöte.

De sista sexton åren, när jag arbetat i Piteå, har tiden som elever tillbringat med familjeaktiviteter konstant minskat. Mediekonsumtionen ökar och skapar nya bindningar. Man kan tala om ett beroende i många fall. Jag vill uppmärksamma på mediernas inflytande över deras tid och liv. Vad gör det att det regnar, när Madeleine Westin ler? Ruggigheter händer runt om i världen. Jarl Alfredius sitter som mittfältare och slår passningar mellan dessa med ett skälmskt leende. Mästerligt förflyttar han ohyggligheterna längre bort. Hon med alla affärerna, Kristina Jonsson, varför ler hon? Måste allt vara kul? Måste vi alltid underhållas?

Ungdomar ser allt mindre på nyhetsprogram. Det ökade programutbudet har fått till följd att ungdomar har specialiserat sig på ren action, kärlek och humor. Om elever hade tittat på nyhets- och informationsprogram i TV så skulle det otvivelaktigt ha funnits mycket för oss SO-lärare att ventilera. Jag tänker då på frågor som "Vad vill inslaget visa?", "Varför väljer redaktionen just den här nyheten?" och "Vilken inverkan har avstånd på nyheter?" En nalle på besök i Stockholmstrakten blir

kändis medan kompisarna runt Piteå aldrig får uppleva ens vittring av en TV-fotograf.

För att verkligen göra eleverna till kritiska tittare måste vi ställa frågor kring hur vi ser på det som visas. Vad betyder det att det du ser ser ut på ett visst sätt? Frågar vi inte så kan vi inte ge eleverna insikt i hur medierna påverkar dem. Svaren är inte lika viktiga.

** Media – vad är det?*

Högstadielärare 2:

Långt ifrån alla elever, vet vad begreppet massmedia står för. Ett bra sätt att konkretisera begreppet är att först låta eleverna ta reda på vilka våra massmedier är. Efter ungefär 15 minuters fri forskning i olika källor, vet alla i klassen vad ordet står för.

Nästa steg är att eleverna under en vecka får anteckna hur mycket tid de ägnar åt mediekonsumtion. Eleverna redovisar sedan klassens medievanor och sammanställer resultaten i stapeldiagram och tabeller.

Till sist föreslår jag en mediefri vecka – utan TV, radio, Internet... Under den mediefria veckan skriver eleverna och jag själv dagbok. Veckan följs upp av diskussioner kring mediernas betydelse.

* *Stjärnkanalen*

I den här övningen finns stora möjligheter att både ta del av och bearbeta elevernas TV-tittande.

Årskurs: 4–6

Tidsåtgång: 10x60 minuter

Utrustning: Videokamera, bandspelare

Övningen går ut på att eleverna ska göra en egen TV-kväll. De delas in i grupper utifrån vad de vill jobba med. Följande programpunkter togs fram, förslagen kom från eleverna: reklam, sport, frågeprogram, sketcher, rockvideo och film. Grupperna inleder arbetet med var sina programinslag.

Manusskrivning, rekvisita, filminspelning, redigering. AV-centralen kopierar TV- kvällen till dem som önskar.

Såväl elever som lärare var nöjda med resultatet och tyckte att vi förenat nytta med nöje.

Ljud- och radioövningar

Enligt all statistik, är radiolyssnandet något som våra elever ägnar rätt liten del av sin totala mediekonsumtion till. Men rent metodiskt passar denna medieform de mindre barnen alldeles utmärkt. Detta med tanke på tal- och skrivutvecklingen. Med hjälp av bandspelare och mikrofon kan även små barn som ännu inte lärt sig skriva göra berättelser. Här följer några olika förslag på enkla ljud och radiolekar som lärare i årskurs 1–3 har utformat.

* *Mikroljud*

Låt eleverna själva leta ljud. Många av ljudövningarna kan användas för att eleverna ska börja tänka på ljud. De är utmärkta som en första bandspelarövning, där eleverna får bli vän med utrustningen. Det ljud som man hör med örat blir något helt annat sedan det spelats in.

Följande uppräkningslista är en lathund på olika mikroljud och visar på några möjligheter. Låt eleverna komma med egna förslag. Övningen lämpar sig för alla åldrar, men bör komma in i de tidiga klasserna. Den enda utrustning som behövs är en bandspelar och mikrofon. Sedan ljuden spelats in, lyssnar alla på resultaten helst i en klassrumsbandspelar, som har bättre högtalare än en enkel reportagebandspelar.

Ett stilla regn – håll risgryn sakta på en plåt.

En knastrande brasa – krama ett stycke cellofan.

Fotsteg i våt myrmark – krama rytmiskt en blöt svamp.

Fotsteg på grus – lite grus på ett kartonglock, händer som trampar.

Fotsteg i skog – rester av ljudband, "trampa" med händerna.

Fotsteg i snö – krama sakta ett paket potatismjöl.

Telefonröst – prata genom ett plåtrör.

Pistolskott – slå ihop två träbitar eller slå med en linjal mot botten av en tom papperskorg.

Mistlur – blås långa stötar i en flaskhals.

Åska – plåt som svajar.

Galopperande häst – kokosnöt eller 1/2 tennisboll slås mot en bordsskiva.

Bränningar – ärtor som åker fram och tillbaka på locket av en stor pappkartong.

Vågor – skvalpa i en stor vattenbalja.

Vinande vind – snurra ett hopprep jättefort i luften.

Fiskebåtsdunk – slå en kupad hand mot mynningen på en lös dammsugarslang.

* *Gissa ljud*

Eleverna får följande instruktion:

Samla ljudeffekter med bandspelare och mikrofon. Det ska vara miljöljud. Det vill säga ljud som gör att vi vet var man befinner sig. Hur låter skogen, trafiken, skolan, biografen och så vidare? Det ni samlat bör ha lämpliga längder från 10 sekunder upp till 1,5 minut.

Tävling:

Låt de andra få gissa vilka ljuden är eller varifrån de kommer.

* *Bandspelaren på lågstadiet*

Dessa lektioner utgjorde elevernas allra första kontakt med bandspelaren. Avsikten var att ge eleverna en stabil grund för att i många sammanhang kunna använda bandspelaren som redskap för det egna berättandet.

Årskurs: 1–3 (26 elever)

Tidsåtgång: 6x40 minuter

Utrustning: 8 st reportagebandspelare, 8 st mikrofoner

Så här ser lektionsplaneringen ut:

Steg 1: 2x40 minuter. Genomgång av bandspelarens funktioner och skötsel. 3–4 elever/grupp går ut och samlar ljud. Redovisning.

Steg 2: 2x40 minuter. Intervjuteknik, råd och anvisningar.

3–4 elever/grupp går ut och intervjuar. Redovisar för klassen.

Steg 3: 2x40 minuter. Ljudmixningsövning. Redovisning.

Om man avsätter så här pass mycket tid till grunderna, så kommer eleverna att upptäcka de möjligheter som radiomediet kan erbjuda. Nästa övning bör därmed inte ställa till några större problem.

* *Radiointervju som läxa*

Denna övning lämpar sig i alla årskurser, förutsatt att eleverna kan tekniken.

Tidsåtgång: 2x40 minuter

Utrustning: Bandspelare och mikrofon

Övergripande rubrik: "Mitt Norrbotten" inom SO-ämnet.

Under en lektion får eleverna förbereda sin läxa genom att träna intervjuteknik och fundera ut frågor, som lockar fram berättande svar. Frågorna redovisas för hela klassen, där alla får dela med sig av bra frågor. Sedan planeras vem som ska intervjuas: farmor, kusiner, grannen osv. Läxan redovisas inför hela klassen.

Intervjuerna utgör ett underlag för fortsatt arbete med en film om Norrbotten.

* *Uppdraget: ljuddubbning*

Eleverna bör få tillfälle att reflektera över ljudets betydelse i förhållande till bilden. Tolkningen av en bild förändras dramatiskt genom att man byter musik eller ljud till bilden. Här följer en övning som syftar till att höja elevernas medvetenhet vad

gäller ljudets betydelse för tolkningen av en filmsekvens. Övningen är genomförd med elever i årskurs 7–9.

Eleverna får följande instruktioner:

Ni får till er hjälp:

En videokassett med samma filmsnutt (ca 40 sekunder) inspelad två gånger.

En VHS-bandspelare med mikrofon.

Ett kassetband med blandad bakgrundsmusik och kassetbandspelare.

En papplåda med "ljudeffekter" (pappersrullar, yoghurtburkar, tomma konservburkar, träpinnar etc.).

Penna och papper.

Uppdraget är att med hjälp av dubbningsknappen på videon spela in helt nytt ljud på filmsnutten t.ex:

nya repliker på engelska eller svenska

ny bakgrundsmusik

nya ljudeffekter

Råd:

Titta igenom filmsnutten några gånger, anteckna vad som händer och bestäm vilka repliker och ljudeffekter som behövs. Fördela uppgifterna mellan er. Resultaten visas och diskuteras i klassen.

* *Regnskogen*

Om man vill skapa en upplevelse av en annan tid och plats än den man befinner sig i erbjuder medieverktygen åtskilliga möjligheter. Den här idén kom från eleverna själva i årskurs 5–6. Bandspelaren blir här ett av många kreativa redskap som eleven kan skapa med.

Tidsåtgång: Totalt 6–8 lektioner, redovisning 15 minuter
Läromedel: Diverse faktaböcker
Utrustning: Dator, bandspelare, dia, overhead, videokamera

Eleverna tog reda på fakta om regnskogen. Sedan gjorde de ett ljudband med ljud av regn, fåglar, grodor och apor. De hittade många färdiga ljud på datorn. Andra spelades in på samma sätt som i övningen ”Mikroljud”. Därefter ritades stora djur på spännpapper. När allt var klart monterades bilderna av djur och växter i gymnastiksalen. En diabilprojektör med regnskogsbilder och klassens ljudband med regnskogsljud startades. Sedan fick klassen stiga in i regnskogen och redovisa allt vad de tagit reda på i böckerna. Hela redovisningen dokumenterades med videokameran.

Radioteater

Sedan eleverna genom olika övningar blivit säkra användare bör nästa steg vara hur man berättar med hjälp av bandspelaren. Många medieansvariga har skickat in tips på just radioteater. Fördelarna med radioproduktion jämfört med video- och filmproduktion är att det är lättare att börja med.

* *Sagostunden*

Detta tips beskriver en enkel metodik, där många elever engageras och har olika ansvarsuppgifter. Alla blir delaktiga i arbetet.

Årskurs: 5–6

Tidsåtgång: Ca 4 lektioner

Utrustning: Bandspelare

Eleverna skrev först egna sagor. Sedan samlade de ljud och musik för illustrationer. Sagan lästes in på band. Ljudeffekterna gjordes direkt vid inspelningen. Bandet spelades upp i den egna klassen.

* *Skolans radioteater*

Denna övning närmar sig mer en produktion, på så sätt att man i förväg bestämt en mottagare för programmet. Rubriken *Skolans radioteater* är ett tips i sig. En klass i sänder kan ha ansvaret för att göra radioteater för skolans övriga klasser. Sändningstider anslås och annonseras på anslagstavlan. Den här skolan arbetade med sin radioteater under ett par veckor.

Årskurs: 5–6

Tidsåtgång: 4–5 lektioner

Utrustning: Bandspelare

Vi gjorde radioteater både på svenska och engelska och använde både egna och andras texter.

Förslag: Köp askar till kassetterna från AV-Media. Gör fina omslag och spara så att andra utanför skolan får lyssna. Vi lät föräldrarna lyssna på ett föräldramöte.

* *Temadag radioteater*

Den här typen av arbetssätt kräver tid. Detta måste man vara beredd på som lärare. Att ägna en hel temadag åt att göra radio ger eleverna möjlighet att arbeta utan avbrott.

Årskurs: 4–6

Tidsåtgång: 6 lektioner

Utrustning: Bandspelare

Eleverna grupperade sig i tre grupper med hänsyn till pojk- och flickröster och blandning av ålder.

80 minuter. Tänk ut en historia – skriv ner den med dialoger och en berättande text.

80 minuter. Tänk ut vilka ljud som ska vara med. Sök rätt på dem och placera in dem i berättelsen. Träna.

80 minuter. Inspelning. (Vi hade bara en bandspelare.) De som väntade på sin tur gjorde affischer till sin pjäs.

Elevens val

I elevens val finns ytterligare möjlighet att ägna medieproduktionen den tid det tar. Jag har tidigare beskrivit just elevens val som ett möjligt sätt för en skola att arrangera medieundervisning på. Det man då bör beakta är att detta just är ett val. Det vill säga att undervisningen inte kommer alla elever till del. Så här arbetar en skola med elevens val. Här är läsåret tidsavgränsare.

Årskurs: 3–6

Tidsåtgång: 60 minuter/vecka under hela läsåret

Utrustning: Dator, videokamera, bandspelare

Eleverna grupperar sig efter intresse:

Skoltidning: Förberedande av innehåll – boktipset, filmrecensioner, intervjuer, recept, serier, gåtor, skämt. Innehållet renskrivs på datorn.

Film: Förberedande av innehåll – dialogskrivning, uppdelning i scener, repetition, filminspelning.

Radioteater: Förberedande av innehåll – dialogskrivning, sökande efter passande ljudinspelning.

Alla elever var mycket intresserade och arbetsvilliga, kände sig nöjda med arbetet och resultatet.

Filmgruppen hade svårt att komma underfund med vad som går att göra på film. De jämförde med ”riktiga” filmer. Det är även svårt att förstå vilken tid en filminspelning tar.

För vem berättar eleverna?

Närradio: Om man är en förening finns närradion som en sändningsmöjlighet. MiP har ansökt om egen sändningstid. I framtiden kommer våra elevers program att sändas ut över Piteå kommun.

Lokalt över den egna skolan: Att hitta mottagare inom den egna skolan kräver inga större arrangemang. Har skolan dessutom ett sammankopplat högtalarsystem är det alldeles utmärkt. I övrigt går det hur bra som helst att lämna det färdiga bandet till den mottagande publiken.

Att tolka bilder

De grundläggande färdigheter som krävs för att göra tidningar och andra tryckta medier ägnar skolan av tradition stor tid till. Men bildtolkning är fortfarande ett eftersatt område. Bilderna har ett eget abc. Medan samhället i stort anammat bilden som informationsbärare, fortsätter skolan att alltför ensidigt studera skriftspråket. Den visuella läskunnigheten måste också utvecklas, parallellt med den språkliga.

Här kommer ett tips som avser att träna elevernas förmåga att tolka bilder.

* *Bildläsning*

Årskurs: 7, svenska

Följande frågor ges till eleverna att reflektera över samtidigt som de studerar en av läraren vald bild.

Vad finns på bilden?

Vad får ni veta/ inte veta?

Hur påverkas du?

Vilken roll spelar texten till bilden för uppfattningen av bilden?

Vad har bilden för syfte?

Varför har man valt den här bilden i det här sammanhanget?

Elevernas reflektioner fångas upp i en efterföljande diskussion. Sedan får eleverna i uppgift att själva fotografera en bild. Dessa bilder efterarbetas och analyseras som ovan.

Positivt: Eleverna får en klar uppfattning om bilden som budskapsbärare.

Tidningar och broschyrer

Många skolor har lämnat in sin tidning som medieundervisningstips. Som inspiration för andra att arbeta med tidningsproduktion tillsammans med elever i alla åldrar kommer här några kortfattade beskrivningar.

** Att göra en tidning 1*

Årskurs: förskolan samt åk 1–2

Eleverna delas in i grupper med olika arbetsuppgifter. Annonsgrupp, intervjugrupp och sportgrupp. Dessutom ska alla arbeta med rubriken ”tummen upp”, ”tummen ner” och barnens sidor.

Varje elev bidrar med stoff efter sin förmåga. Kan man inte skriva, ritar man. Studiebesök på tidning ingår.

Alla elever får ett exemplar av tidningen.

** Att göra egen tidning 2*

Årskurs: 3–4

Tidsåtgång: Ca 3 veckor

Läromedel: Piteåtidningen

Utrustning: Tomma förtryckta Piteåtidningar

Ett samarbete med personal från fritids.

Eleverna indelas i grupper med 3–4 elever i varje grupp. Varje grupp gör en egen tidning i 4–5 exemplar. Tidningen ska innehålla det som finns i en vanlig dagstidning: utrikes, inrikes, lokalt, serier, familjenytt m.m. Grupperna kopierar sina arbeten i 4–5 exemplar. De färdiga artiklarna och bilderna monteras sedan in i de tomma tidningssidorna. När allt är klart läser ele-

verna varandras tidningar. Varje elev tar hem sin tidning. Fritids och skolan har kvar ett exemplar av varje tidning.

Positivt: Samarbetet som innebar en personalförstärkning, elevernas arbetsglädje samt att Piteåtidningen ställde upp med en klassuppsättning av tomma tidningar.

** Reklambroschyr på engelska*

Årskurs: 5–6

Läromedel: Engelsk ordlista

Utrustning: Kamera och dator

Eleverna fotograferar skolan och omgivningen. Texten i broschyren arbetas fram och renskrivs på datorn. Eftersom vi inte har någon fotoframkallnings-utrustning eller kunskap om framkallning, blir det lite onödig väntan innan man får bilderna. En digital kamera hade underlättat arbetet betydligt.

Film- och videoövningar

Enligt all statistik är detta område det som fascinerar våra elever mest. Därför bör också medieundervisningen ge den rörliga bilden stort utrymme. Som lärare måste man ha klart för sig att detta tar ännu mer tid än de tidigare övningarna. Här gäller mitt universalråd: Simma lugnt!

För att eleverna ska lära sig behärska filmberättandets abc kommer här några användbara tips.

* *Elevutbildning i medieverkstad*

Vid Porsnässkolans medieverkstad utbildas en elev i varje klass i åk 7 i medieverkstan i början av varje nytt läsår. Tanken bakom detta är att lärarna ska känna, att det finns minst en elev som behärskar tekniken i medieverkstaden, eftersom just tekniken många gånger lägger hinder i medieundervisningen. I medieverkstaden finns foto och namn på alla medieansvariga elever. Detta gör att lärare såväl som elever vet, vem de kan vända sig till.

* *Film som inspirationskälla*

Dessa övningar kräver en hel del förberedelser från lärarens sida. Det gäller att hitta olika filmer och att välja ut passande sekvenser ur dessa. Se till att du inte bryter mot lagen om upphovsrätt. Den begränsar din rätt att använda film i undervisningssituationen. Här kan vi tala om dubbla budskap. Å ena sidan ska skolan undervisa om och med medier, men vår tillgång till aktuellt undervisningsmaterial är begränsad. Via Svenska Filminstitutet finns det dock en hel del som du kan använda utan att riskera lagöverträdelse.

Visa anslag ur olika filmer. Låt sedan eleverna:

Gissa vilken typ av film det gäller.

Filma ett eget anslag – direktredigerat i kameran.

Skriva/rita ett bildmanus.

Filmmusik

Spela upp olika typer av filmmusik. Låt sedan eleverna:

Gissa vilken typ av film, scen, känsla, händelse musiken gäller.

Skriva, rita bildmanus till musiken.

Välj scener ur filmer som utgångspunkt för samtal om etik och känslor, t.ex: medmännisklighet, hämnd, sorg, kärlek, svek, kvinno- och manssyn.

* *Tala med dig själv eller "Din tvilling"*

Årskurs: 1–9

Tidsåtgång: Ca 10 minuter

Utrustning: Videokamera, stativ, mikrofon

Filma en person som står i vänster profil och säger något. Filma sedan samma person i höger profil som svarar på det vänsterprofilen sade. Testa olika varianter. Kom ihåg att det fungerar bara i närbild eller halvbild. Ger eleven insikt i 180-graders regeln.

Kort övning som även kan användas i en större filmproduktion då en skådespelare ska spela en dubbelroll.

* *Videolek: Dubbla röster*

Årskurs: 1–9

Tidsåtgång: Ca 10 minuter

Utrustning: Videokamera, stativ, mikrofon

Låt en elev filma en kompis, som rör på läpparna till en sång, en mening eller en berättelse, som en annan elev utanför bild sjunger eller läser.

Kan göras i många roliga varianter.

Positivt: Lära sig hur ljud och film fungerar och lära sig hantera mikrofonen.

* *Att föra över diabild till videofilm*

Årskurs: 1–9

Tidsåtgång: Några minuter

Utrustning: Videokamera med automatisk makroinställning. De flesta moderna kameror har det.

Diabilder man vill föra över till video kan lätt tejpas på kameran
s lins. Sedan riktar man kameran mot en vit bakgrund, väntar
tills skärpan ställts in och därefter är det bara att filma av
diabilden. Har man en dator med videokort kan man ”scanna”
in bilden på detta sätt också!

Positivt: Sparar pengar. Man slipper köpa dyr utrustning.

** Filma bollspel i idrottshallen*

Årskurs: 3–4, elevens val

Läromedel: Videokamera

Utrustning: TV och videobandspelare

Vi videofilmade en stunds basketbollspel under en lektion i
elevens val. Sedan tittade vi på resultatet och studerade vad som
var bra och mindre bra. Vissa elever fick till exempel aldrig en
passning. Ovanor, som att studsa bollen direkt vid mottagandet,
ledde till diskussion.

Kan användas vid flera moment i idrottsundervisningen. Ele-
verna tycker att det är roligt att se sig själva.

** Porträttet eller ”Jag”*

Årskurs: 7–9

Tidsåtgång: ca 4–6x80 minuter

Utrustning: Videokamera, manus, redigeringsutrustning

Eleverna får göra ett porträtt av sig själva med hjälp av videokameran. Eleverna arbetar i par och hjälps åt med filmningen.

Varje elev beskriver sig själv: utseende, intressen, kompisar, åsikter, närmiljö, husdjur etc.

Innan det är dags att filma får eleven lära sig filmhantverkets abc. Närbild, helbild, panorering, åkning osv. Provfilma för att lära känna kameran. Skriv och rita ett manus. Filma. Redigera. Visa!

Att göra film

Dags för eleverna att skapa egna filmer. Förutsättningarna för detta varierar med elevens ålder. Magnetanimering är ett bra sätt för de riktigt små barnen att börja sitt filmberättande på.

** Magnetanimering*

Årskurs: Från förskolan och uppåt

Barnen gör en bakgrundsbild: t.ex. stad, land, hav. Fundera ut en handling och vilka personer och/eller djur som är med. Eleverna ritar dessa figurer som limmas på en magnet. Med hjälp av ytterligare en magnet, som finns bakom planschen på bakrunden kan figuren nu röra sig. Magneter till skåpluckor går bra att använda.

Spela in de ljud som behövs som miljö. Sedan är det dags för filminspelning. Blir det fel så är det lätt att göra om.

Förslag på lämpliga videofilmer: Filma en saga eller något som barnen skrivit själva. Dokumentera med hjälp av kameran.

* *Musikvideo, elevtips*

Årskurs: 9

Tidsåtgång: En termins arbete 2x80 minuter per vecka

Läromedel: Den egna erfarenheten och experimentlustan

Utrustning: Videokamera och redigeringsutrustning

Arbetsgången är som följer:

idé – provfilma – bildmanus – filminspelning – förredigering – ljudlägg bandet – redigera bilderna – eftertexter skrivs och läggs på. Vi föredrar att lägga musiken först eftersom det då är lättare att klippa i takt med pulsen i låten. Visning och analys.

Positivt: Vi lärde oss själva och fick egna erfarenheter.

* *Kortfilmer (3 minuter)*

Årskurs: 6

Tidsåtgång: 120 minuter

Utrustning: Videokamera och redigeringsutrustning

Eleverna får följande förutsättningar: Ett klart budskap ska finnas – alltså absolut inte något allmänt bovjagande och karate-sparkande. Budskapet kan vara allt från rasism till vändan av att förstora bröst med silikon!

Minimalt med utklädsel och rekvisita. Text, ansiktsuttryck osv. ska vara det viktiga.

Tidsramarna mycket snäva för att få en okomplicerad berättelse. Eleverna blir tvingade till förenkling och att samarbeta effektivt.

* *Grupparbete om miljön*

Årskurs: 6

Utrustning: Videokamera

Eleverna utför traditionella forskningsuppgifter och renskriver dessa. Detta utgör manus, som filmas och redovisas. Både filmningen och redovisningen av filmen utgör en enastående repetition.

Eleverna tvingas att strukturera jobbet mycket noggrant eftersom det ska bli ett manus som ska filmas.

* *Lägerskola*

Årskurs: 6

Utrustning: Videokamera och redigeringsutrustning

Förberedelser inför lägerskolan:

Läraren filmar platsen, en ö där lägerskolan ska äga rum under våren. Med hjälp av innehållet i filmen får eleverna göra alla de uträkningar som behövs för att genomföra lägerskolan: Öns storlek, matåtgång, kostnad, organisation, bränsleåtgång...

Sedan redigerar eleverna filmen, lägger ljud och speakertext. Filmen ska användas för att visa föräldrarna miljön men också att elever kan planlägga lägerskolan helt själva.

Positivt: Något som verkligen berör samtliga, för det hänger ju också på resultatet i vilken mån de lyckas få föräldrarna positivt

inställda till lägerskolan. Att påverka en mottagargrupp med sin film.

* *Länder i Afrika*

Årskurs: 5

Tidsåtgång: 3x40 minuter

Läromedel: Vida världen 3 och uppslagsböcker

Utrustning: Videokamera och mikrofon

Eleverna väljer ett land i Afrika. Sedan förbereder de intervju-situationen genom att ta reda på så mycket fakta som möjligt. Letar kartor och andra illustrationer från det aktuella landet.

Stoffet bearbetas genom inspelning, redigering och redovisning på TV för övriga elever i åk 5.

* *Reklamfilm*

Årskurs: 9

Utrustning: Videokameror

Klassen arbetade först med att analysera olika typer av reklam för att ta reda på vilka knep som används för att påverka och övertala. En lektion avsätts för filmdramaturgi och berättarteknik med särskild betoning på hur undertext fungerar. Att t.ex. inte allt behöver visas i bild utan att åskådarna drar egna slutsatser av de associationer bilderna ger. Nu är klassen redo att göra egna reklamfilmer.

Eleverna arbetade i fyra grupper. En elev i varje grupp utsågs till att specialträna videoredigering för att sedan kunna redigera gruppens filmer.

Manusarbetet varvades med praktiska filmningar för att råda bot på idétorra.

Resultatet blev fyra mycket lyckade och roliga reklamfilmer, som eleverna och jag är stolta över.

Positivt: Elevernas arbetsglädje och skicklighet att avslöja reklamtrick.

* *Filmarbete under temadagar*

Filmklådan – Movie Madness

Årskurs: 7–9

Filmarbetet under temadagarna bestod av två stationer. Första halvan av de 80 minuterna med varje grupp bestod av en film och den andra halvan av ett uppdrag eleverna hade att utföra i tre mindre grupper.

Målet med temat var att eleverna skulle bli mer uppmärksamma på hur de underhållningsfilmer de konsumerar är uppbyggda, och därmed lättare kunna genomsåda hur en filmberättelse utvecklar sig. Dessutom skulle de kunna använda modellen i sitt eget skrivande i såväl fantasi- som faktatext.

För den praktiska delen var målet att lära sig samspelet mellan bild och ljud på ett handgripligt och roligt sätt. Naturligtvis ingick det också i uppgiften att effektivt kunna samarbeta i grupp, fördela uppgifter till alla och att arbeta för en gemensam slutprodukt.

När eleverna kom in i klassrummet berättade jag en spökhistoria för dem enligt den traditionella dramaturgins disposition. Eleverna fick sedan veta, att vi tillsammans skulle titta på kort-

film (novellfilmer efter Stephen Kings berättelser ”The Raft” och ”Fathers Day”) och då speciellt studera just hur filmberättelsen var uppbyggd.

Under filmens gång stannades videon på strategiska ställen och eleverna fick kommentera vad de såg eller gissa vad som skulle hända sedan. Utifrån vad de så presenterades de olika dramaturgiska byggstenarna och en del andra berättartekniska knep i filmerna.

Alla grupper var mycket intresserade av att se och diskutera filmen och flera elever deltog med många observanta kommentarer. På grund av att de lade märke till lite olika detaljer i grupperna kunde genomgången och analysen av filmen variera rätt mycket från gång till gång.

Därefter delades de 15 eleverna in i tre grupper. Lärarnas uppgifter bestod i huvudsak av att uppmuntra, motivera och se till att tekniken inte krånglade. I vissa grupper fick vi naturligtvis hoppa in och hjälpa till med t.ex. någon ljudeffekt.

Uppdraget:

Ni får till er hjälp:

En videokassett med samma filmsnutt (ca 40 sekunder) inspelad två gånger.

En VHB-bandspelare med mikrofon.

Ett kassetband med bakgrundsmusik och kassetbandspelare.

En papplåda med "ljudeffekter" dvs. gamla burkar, träpinnar, lock m.m.

Uppdraget är att med hjälp av dubbningsknappen på videon spela in helt nytt ljud på filmsnutten, nya repliker på engelska eller svenska, ny bakgrundsmusik och nya ljudeffekter.

Det hela blev mycket lyckat. Eleverna fick en bättre uppfattning om hur en filmberättelse fungerar och kan nog i fortsättningen genomskåda hur regissören försöker styra deras känslor. I ett par av grupperna kommenterade eleverna det så att nu skulle de jämt lägga märke till "*de där ledtrådarna till vad som ska hända längre fram i filmen*" och dessutom kunna "*räkna ut vilka som skulle dö eller råka illa ut*". Får man höra sådant då har man nått en bit på väg att påverka deras filmtittande till det bättre.

* *Föräldramöte*

Eleverna presenterar sin vardag för föräldrarna med hjälp av videofilm. Årskurs 4 berättar om sig själva på engelska och visar tabellträning. Årskurs 5 filmar vad man kan göra på "Eget arbete". Årskurs 6 visar upp ett eget TV-program om ett land i Europa.

Eleverna tyckte att det var roligt att utforma programmet, och föräldrarna var förstås en tacksam publik.

* *Stafettfilm*

Årskurs: 1–9

Idén till att starta en stafettfilm uppstod som ett sätt att se till att de filmer som eleverna gjorde fick en mottagare utanför den egna skolan. Principen är enkel. Den skola som har kassetten med stafettfilmen, väljer ut en film som deras elever har gjort. Filmen kopieras in på stafettbandet och skickas i väg med en hälsning till en mottagarskola. Den nya skolans uppgift är att titta på filmen och med valfritt uttrycksmedel ge avsändar-eleverna feedback. Sedan är det deras tur att skicka stafettkassetten vidare med en ny filmsnutt tillfogad.

Stafettfilmsystemet har fungerat under sex år och utgör dessutom en dokumentation av våra elevers filmskapande.

FRISKT VÅGAT ÄR HÄLFTEN VUNNET

En mediepedagogisk plan!

Under projektresan hade fokus för vad den mediepedagogiska planen skulle användas till flyttats. Från att först enbart vara en metodisk trappstege, som anger medieundervisningens innehåll årskurs för årskurs, till att bli ett dokument, som tar ut kompassriktningen på fler plan än enbart det metodiska. Planen kan sammanfattningsvis beskrivas som en strategi och försäkring för att medieundervisningsprojektet inte ska rinna ut i sanden om några år. Den ursprungliga tanken hade uppstått utifrån behovet av att kunna fördela ansvaret för medieundervisning över hela grundskolan. Den plan som motsvarade dessa behov, visade sig fortfarande vara angelägen att få fram. Men i MiP:s diskussioner föddes många nya tankar och idéer. Ur sammanställningen av de lokala arbetsplanerna skulle tydliga mål och visioner plockas ut. Medieundervisningen måste locka och kännas positiv. Om planen blev för styrande och kravfylld kunde lusten att experimentera förstöras. Planen måste därför visa på fördelarna med kreativt arbete med media i alla ämnen. Allt mediearbete måste leda till att utveckla elevernas kommunikativa kompetens. Mediekunskap får inte genom planen uppfattas som ett eget ämne utan istället visa hur media kan fungera som knypunkt mellan ämnen. Demokrati-perspektivet och ett arbetsätt som gör att eleverna tillåts granska medierna måste vara synliggjort.

En trevlig affisch...

Medieundervisningens innehåll?

Vore det möjligt att illustrera detta med en bild istället för att göra en uppräkningslista av vad man kan göra i åk 1, åk 2 osv.? Vi enades om att försöka fånga medieundervisningens innehåll för åk 1–9 i en och samma bild. I diskussionen fanns en del förslag på hur bilden skulle kunna se ut. En trappstege eller en byggnad från grunden till taket fanns med bland förslagen. Men inget kändes riktigt bra. Däremot tilltalades vi av att bilden skulle vara ett synligt resultat av projektarbetet. Bilden har ju den fördelen, att den kan betraktas, tolkas och inspirera lärare, elever, skolledare och skolpolitiker. Javisst, en affisch skulle det vara, att sätta upp i alla kommunens skolor! Bildens slutliga utförande lämnades över till arbetsgruppen att fundera ut.

Den färdiga affischen är resultatet av många tankemöda. Katten är symbolen för den nyfikne och självständige eleven. Till en början lekfull, undersökande och fylld av experimentlust. Den färdige grundskoleeleven har utvecklats till en lejon-själ. Detta innebär att eleven lämnar skolan med god insikt i demokratins spelregler. Den kulturella förankringen som medieundervisningen hjälpt till att bygga upp gör att eleven är beredd att ta ansvar för sin del av världen. Personligen är jag särskilt förtjust i den lille lärarfarbrorn som i avskedets stund är sina elevers största supporter. ”Stå på er barn!” Nystanet anger läsriktning och den röda tråd, som medieundervisningen ska betraktas som. Inte en form av lyxundervisning som man tar till, när det finns tid över. Bildens bakgrund är det mediebrus, som vi alla lever i, och bubblorna är visionen av elevens väg genom en skola, som tar medieundervisningen på allvar.

En plan för hela kommunen

Bättre att göra en bra plan i dag än en perfekt i morgon.

citat ur Murphy's law

Varje plan som upprättas löper alltid risk att inte bli mer än en plan eller med andra ord ytterligare ett papper i högen av konstaterade luftslott.

I det här fallet beskriver och utvecklar planen en byggnad, ett svartbygge, som faktiskt redan är under uppbyggnad. Stommen utgörs av att skolorna har medieansvariga lärare, som genom ett nätverk står i kontakt med varandra. Den sammanhållande resursen är mediepedagogen. Dessutom finns nio skolmedieverkstäder utspridda över kommunens skolor. Mediepedagogikens amöba är svårgripbar och ett samlat grepp – en plan – är nödvändig för att handleda den enskilde läraren.

Att diskussionen om mediepedagogik i grundskolan får äga rum är ingen självklarhet. Under våren 1996 har skolorna i Piteå kommun formulerat sig kring medieundervisningens form och innehåll i lokala arbetsplaner.

Varje skola, varje lärare efter sin vilja och sina förutsättningar och behov. Planerna utgör det samlade underlaget för denna mediepedagogiska plan.

Planen ska ses som en övergripande hjälp och vägledning och uttrycker den inriktning och vilja som redan finns ute på skolorna.

Piteå den 7 maj 1996

Arbetsgruppen för Piteå kommuns mediepedagogiska plan

Detta är planens inledning. Arbetsgruppen bestod av lärare från alla årskurser, rektorer och mediepedagogen. Dessutom ingick Lars Wikman och Dick Cederquist. Här återges planen i sin helhet.

Vem fostrar våra barn – medierna eller vi?

Media är makt!

Visionen är att varje elev som lämnar grundskolan, skall kunna analysera, värdera och hantera massmediala budskap samt för andra kunna berätta och uttrycka känslor och åsikter med hjälp av olika medier. Kunskapen att det bakom varje medial produktion finns någon som vill påverka, gör att arbetet med medier är ett av skolans viktigaste demokratiuppdrag.

Barnens lag

Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, mottaga och sprida information och tankar av alla slag, i tal, i skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

FN:s Barnkonvention

Skolans uppdrag

Lpo -94:

Mål att uppnå i grundskolan:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har kunskaper om medier och deras roll.

Kan uppdraget uttryckas klarare?

Mål för medieundervisningen

På samma sätt som vi tidigare utbildade eleverna för industrisamhället skall skolan nu ge barnen verktyg för att möta dagens och morgondagens informationssamhälle.

- Praktiskt arbeta med medier i skolans alla ämnen för att få ökat engagemang, intresse och förståelse för nutid och omvärld.
- Lära sig använda videokamera, bandspelare, kamera, dator samt arbeta med teater, tidningar och skolbio.
- Lära sig kritiskt granska massmediernas manipulativa krafter.
- Utveckla medieundervisningen så att den blir ett naturligt inslag i undervisningen.
- Skapa kontakter mellan barnomsorg-grundskola-högskola-medieföretag.

Utrustning och utbildning

Det är rektors ansvar:

- Att se till att varje skola har adekvat utrustning.
- Att varje lärare får behovsanpassad utbildning.

- Att skapa förutsättningar för skolans medieansvarige lärare att leda utvecklingsarbetet framledes.

Mediepedagogen är den resurs, som skall nyttjas i detta arbete.

Organisation

Mediepedagogens uppgift är att skapa ett forum för de medieansvariga lärarna. För att medieundervisningen i Piteå kommun ska fortsätta att utvecklas måste organisationen av medieansvariga lärare permanentas. Mediepedagogen ska vara den sammanbindande länken, som förser de medieansvariga lärarna med utbildning och möjligheter till fortsatt utvecklingsarbete, kunskapsutbyte och diskussion. Att vara medieansvarig innebär ansvar för att sprida sitt kunnande till skolans övriga lärare, så att dessa kan bedriva medieundervisning.

Medieundervisningens innehåll

Se illustrationen: "Medieundervisningens nio liv". Bilden ska tryckas upp och distribueras som affisch till samtliga skolor i kommunen.

Tänk framåt...

Media med dess produktion, service och distribution är en stark marknad och en av de få snabbt växande, både nationellt och internationellt. Detta medför ökade behov av kvalificerad utbildning.

Media är en möjlig framtida norrbottensindustri med stora kultur-, näringslivs-, regional- och arbetsmarknadspolitiska effekter.

IT-samhället (IT-kommissionen, elektroniska motorvägar etc.) innebär att även Norrbotten – som medieproducent/distributör – blir en konkurrenskraftig region i Sveriges, Europas och världens centrum – i den Globala byn.

Fastställd i skolstyrelsen

Den färdiga planen och sammanställningen av de lokala arbetsplanerna bereddes i skolstyrelsens arbetsutskott, som sedan ledde till:

Skolstyrelsen beslutar att fastställa den Mediepedagogiska planen för grundskolan enligt Au § 100.

Ordförande Siv Marklund föreslår, att Skolstyrelsen beslutar enligt arbetsutskottets förslag med tillägget att rektorsområdena i sina årliga verksamhetsrapporter även redogör för hur man arbetar med media.

Skolstyrelsen beslutar enligt arbetsutskottets förslag med ordförande Siv Marklunds tillägg.”

(Piteå Kommun, Skolstyrelsen, sammanträdesprotokoll, 1996-10-31)

Genom detta beslut fick planen och verksamheten en stabil politisk förankring. På så sätt kan skolorna i framtiden ställa krav.

I inledningen ställde jag frågan, om det överhuvudtaget är möjligt att skapa förståelse för medieundervisningen i grundskolan, när den inte ens finns som ett eget ämne i timplanen? Det svar, som utlovades var en modell för ett utvecklingsarbete.

En modell eller en strategi för något kan utformas på många sätt. Men om denna ska få fotfäste och kunna permanentas krävs att alla berörda människor får möjlighet att samverka och känna delaktighet. Det har också varit alla inblandades gemensamma strävan att få alla engagerade, från eleverna till skolstyrelsen som fångar upp och fattar beslut, som därefter lärarna verkställer. Rektorer har att tillgodose utrustnings- och fortbildningsbehov och mediepedagogen utbildar, skapar diskussion, utvecklar undervisningsmetoder och uppmuntrar då modet sviker och fantasin sinat. Organisationen av medieansvariga lärare behövs ännu mer i framtiden.

Ungefär samtidigt som Skolstyrelsen beslutade att anta den mediepedagogiska planen, kom besked att kommunfullmäktige i budgeten avsatt medel för inköp av AV-utrustningar till skolornas medieundervisning med knappt en miljon kronor under en treårsperiod. Det råder inget tvivel om att det är efterlängtade pengar. Det innebär att många skolor kan komma igång med sin medieundervisning mycket snabbare än de ställt in sig på.

Jag har i skrivande stund ingen känsla av, att vi kan säga att utvecklingsarbetet är avslutat utan snarare känns det som att vi mer än någonsin står inför nya utmaningar. Men innan vi fortsätter, är det dags att summera vad vi hittills har uppnått:

Slutsummering av Skolverksprojektet

32 av kommunens 34 skolor har en medieansvarig lärare, som genomgått en grundutbildning för medieansvariga lärare. Förutom mediepedagogen har sex av högstadieskolornas medieansvariga varit kursledare.

29 skolor har formulerat en lokal arbetsplan för hur medieundervisning ska bedrivas.

17 medieansvariga har hittills, ht 1996, genomfört medieutbildning med lärarna på sin egen skola.

Skolbioprojektet har kommit igång och 22 skolor har hittills sett film på bio med sina elever.

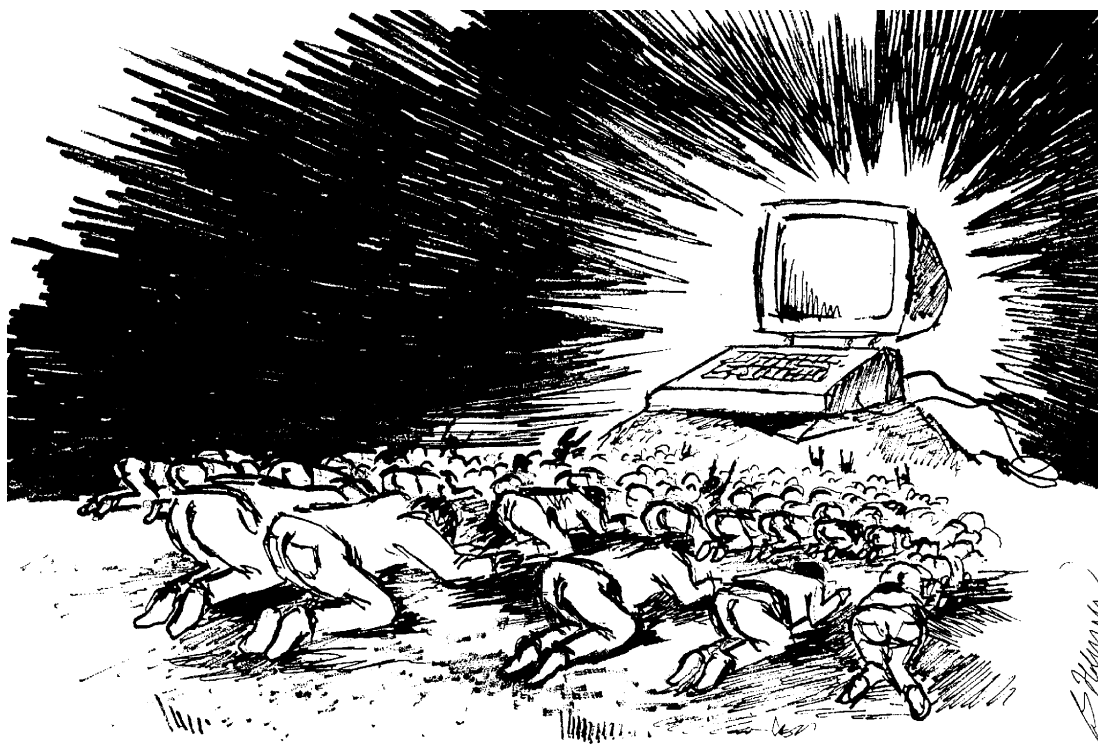
Skolstyrelsen har fastställt Piteå kommuns mediepedagogiska plan för åk 1–9.

Kommunfullmäktige har efter framställan från alla medieansvariga lärare beviljat skolorna medel för inköp av AV-utrustning.

Efter denna slutsummering är det dags att simma vidare. Förhoppningsvis har vi också åstadkommit ringar på vattnet, som lockar andra att våga språnget. Ringar på vattnet är beroende av att man håller sig i ständig rörelse. Så fort man stannar ligger vattnet lika stilla som innan. Risken med alla projekt är ju att de inte blir något annat än projekt. Det mest kritiska steget i ett projektarbete är själva avslutandet, som i de flesta fall innebär just avslutning. Detta är högst märkvärdigt, eftersom tanken med projektarbete är att pröva nya idéer som, om de visar sig vara bra, ska inlemmas i den ordinarie verksamheten. Rent mediepedagogiskt tycker jag att vi har kommit en bra bit på väg

främst när det gäller att kanalisera elevernas kreativa skapande. Ser vi däremot till analysdelen så är vi bara i början. Mycket arbete och möda måste läggas ned på att utveckla analysmodeller, som är anpassade till barns och ungdomars sätt att tänka.

Inför framtiden ökar behovet av välutbildade medielärare och mediepedagoger som kan plocka ner den högtflygande IT-baljongen. Det är besynnerligt hur IT-begreppet reducerats till att enbart gälla datorer. Datorn är ett redskap som givetvis ska erövrats för att användas av våra elever i berättandets och demokratins tjänst. Det finns mycket att göra med att öppna nya pedagogiska vägar mellan dator- och medielärare. Men först skall vi hämta andan och fundera ut hur det skall gå till! Som sagt var, inget är beständigt.

Referenslitteratur

Danielsson, Agneta (1997) *Arbeta med media i skola och förskola*, Runa Förlag, Stockholm

Danielsson, Helena (1995) *Att arbeta kreativt med video på lågstadiet*, Skolverket, Stockholm (kan beställas från Vårdsskildringsrådet)

Kajlert, Lars (1995) *Tips och idéer om hur man enkelt kan komma igång med medieutbildning*, AV-Media, Luleå

Graviz, Ana och Pozo, Jorge (1991) *Barn Media Kunskap*, BMK, Stockholm

Clifford Christians föreläsning på Filminstitutet (1995) *Att myndigförklara barn så att de kan möta den elektroniska motorvägens utmaningar. Aspekter på en mediaetisk samhällsmodell*, Vårdsskildringsrådet, Stockholm

Stigbrand/Lilja-Svensson (1996) *Läraryrket och mediepedagogiken*, Praxis nr 3/96

Bildning och kunskap, särtryck ur Skola för bildning (SOU 1992:94), Skolverket, Stockholm

Överenskommet! Fyra internationella överenskommelser som ligger till grund för de nya läroplanerna, Skolverket, Stockholm

Stigbrand, Karin (1989) *Mediekunskap i skolan*, Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen, Stockholm

Pettersson, Anders (1992) *Unga Filmskolan*, Kommedia: Filmberättelser, Uppsala

Graviz, Ana (1996) *Införande av mediekunskap i skolan – ett pedagogiskt problem?* Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen, Stockholm

Minkkinen, Sirkka (1978) *A General Curricular Model for Mass Media Education*, Paris: The Unesco Press